

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

Budapest, V. Vácikörut 23

hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve. . . 8
Félévre 4
Negyedévre 2
Egyes szám ára 16 kr.

M E G J E L E N I K M I N D E N P É N T E K E N .

Tartalom:

Az első lépés. Dr. Vá z s o n y i Vilmostól. — A »vidék«. Dr. N e u m a n n Ede, nagykanizsai főrabbitól. — A receptió. P a l á g y i Menyhértől. — A vidék és a receptió. A veszedelmes ház. (Vers.) P a l á g y i Lajostól. — Anthologia a zsidó klasszikus költőkből. Irja M a k a i Emil. — Magyar zsidó családok. Irja: Dr. L á z á r Béla. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések. I. melléklet: Az értekezlet. S z a b o l c s i Miksától. — A tanácskozás lefolyása. — A kérvény tervezete. — II. melléklet: Tantervünk és kritikásai. Dr. M u n k á c s i Bernáttól. — Vallásoktatásunk. Dr. S c h r e i n e r Mártontól. — Felfedezett szív. A u e r b a c h Bernát beszélye.

Naptár:

Vasárnap (1892. január hó 10-ike) 5652 Tév
hó (29 napos) 10-ike, Aszoroh Betévész böjtn
Hétfő 11-ike. Kedd 12-ike. Szerda 13-ika. Csütő
14-ike. Péntek 15-ike. Szombat 16-ika. — Hetisz
Vajchi. — Haftorah: Királyok I könyvének
fejezete.

Az első lépés.

Az első, legnehezebb lépés megtörtént. A fővárosi zsidóság legkitünőbb tagjai kimondták, hogy felekezetük egyenjogúsága érdekében mozgalmat akarnak indítani. Bár az értekezleten, a mi tisztán intelligens emberekből álló gyülekezeten elkerülhetlen, a különböző eszméiránylatok egy-egy pillanatra összezecsaptak, a gyűlés lefolyása harmonikus kép hatását kelti, mert minden jelenlevő egybeolvadt a felekezet szeretetében, a tette vágyó lelkesedésben. A vidéken, mely már türelmetlenül várta a főváros kezdeményező szavát, immár felszabadulhatnak az erők és nemes versenyre kelhetnek mindenütt a felekezet igazságos küzdelmének előremozdításában.

Az első lépést gyorsan követnie kell a többinek, mert az agitáció egyik elemi követelménye, hogy folytonosan és gyors egymásutánban kell a tetteknek egymást érniök, különben az ellapulás és elposványosodás elkerülhetetlen.

Már is igen sokat értünk el. Az antiszemita iránylat rémét emlegették az ijedősebb természetűek és íme a minapiban jelent meg a függetlenségi és 48-as párt manifestuma, mely határozottsággal és kifogástalan szabatsággal hirdeti a vallásfelekezetek teljes egyenjogúságát. E manifestumot követte a nemzeti párt kiáltványa, melyben az ultramontanának rágalmozott Apponyi Albert a következő

világos szavakkal proklamálja a felekezeti egység elvét: „Állami létünk alapfeltételeinek közt között mozogjon szabadon minden erdő, magát szabad nemzet önérzetes és teljesjogú rának minden magyar ember, vallás és nyelvény nélkül. A teljes jogegyenlőséget és vírágot az összes vallásfelekezetekre nézve érven kívánjuk, annak minden konzekvenciájával!“ bujjanak tehát elő a föld alól azok a falra antiszemiták, midőn a két ellenzék egyértelműen nem magyarázhatóan a vallásfelekezetek egységének lobogójával vonul a választási harc midőn az uralkodó nézet szerint az antiszemizéki elemekből kerülnek ki!

E két ellenzék fellépését kortesfogásnak legalább is időelőtti. Van az ellenzéki közönség része, mely előtt nem éppen hálás feladatások előtt a vallásfelekezetek egyenjogúságot, másfelől közel van az időpont, midőn dóság kérvénye ott lesz az országgyűlés felekezeti egyenjogúság kérdése konkrét alakban merül és az ellenzéki pártokra nehezedik kölcsi kötelesség megmaradni a manifestum hirdetett elvek mellett.

Föl tudjuk, nem mindenki őszinte híve lászabadságnak, a ki hirdeti. Irányi Dáni Apponyi Albert jelleméhez nem fér szó, d olyanok is, a kik a vallásszabadság elvét

ogják hangoztatni, hogy kívánalmánk megvalósítását: megnehezítsék; a kik azt fogják mondani, hogy: vagy legyen vallásszabadság, vagy maradjon meg felekezetünk továbbra is nem bevett felekezet; a kik azt fogják hangoztatni, hogy felekezetünket éppen a vallásszabadság érdekében nem szabad bevenni, mert bevetttségünkkel messze kitolatik a vallásszabadság megvalósításának ideje, míg ellenkező esetben olytonosan hivatkozni lehet a mi felekezetünk sérelmére, a vallásszabadság javára. A memorandum vezetésében már meg van erre a felelet. A vallásszabadság ilyen fajta híveit nem fogjuk elvszilárd ösöknök tartani; mert az az igazán tiszteletreméltó öszilárdtság, ha valaki a maga elveiért szenved, e nem vagyok hajlandó elvszilárdtságnak tartani, a valaki azt akarja, hogy az ő elvei kedvéért szenvedjen — más 700 ezer ember. A szabadelvűség tüzepróbája az lesz, vajjon ki hajlandó felekezetünk sérelmein mindenképpen segíteni: vallásszabadsággal, ha lehet, felekezetünk bevetttségével, ha eszköz nem található. És e tekintetben feltétlen meréssel kell adóznunk a „Pesti Hírlap“-nak, teljesen a memorandum álláspontjára helyezk és egy, valódi szabadelvűséget lehelő vezetésében kijelenti: „Az általános vallásszabadság amálásával, vagy annélkül, a zsidók vallási jogosságának létesülnie kell!“

A két ellenzék immár nyilatkozott, és most már várakozással nézünk a kormány és pártjainak nyilatkozata elé. E nyilatkozatnak soká késnie szabad, mert aki igazán szabadelvű, az mindenre, halogatás és vonakodás nélkül szívesen tesz állást szabadelvűségéről.

A „Pesti Napló“, mely igen rokonszenvesen utközik a zsidóság mozgalmáról, súlyos vádat a kormány és még súlyosabbat azon kiváló ösösaink ellen, akik a szabadelvű párt oszloposai. „Mivel a kérdés felvetése kényelmetlen a magyar-kormányra és a szabadelvű pártra nézve, a kormány elküldte a gyűlésre zsidó corifeusait s kivitték, hogy a zsidó-kérdés a választások ig elnapoltassék, addig hát tűnődjék felette a tság: így hangzanak a lap idevonatkozó szavai.

Ezt a súlyos vádat a gyanúsított kiváló férfiak mielebb meg kell czáfolniok. Meg kell czáfolni nem számunkra, mert mi egy pillanatra sem voltunk neki hitelt, hanem a társadatom egésze

számára. Nem szabad senkinek sem hinnie és hirdetni a társadalom kebelében, hogy a mi felekezetünkben volnának olyan férfiak, a kik a felekezet érdekét prédául dobják oda a kormány érdekének. A végrehajtó-bizottság, mely már vasárnap egybeül, gyorsan nyakára léphet a gyanúsításoknak. Halogatás nélkül meg kell állapítania a memorandum végleges szövegét és még a jövő héten küldöttségileg kell felkeresnie a kormányt és az összes pártokat, hogy azokat öhajaink támogatására kérje. Midőn a két ellenzék manifesztumban nyilatkozott, valóban igazságtalanság volna, ha a kormánynak nem adnánk alkalmat a nyilatkozásra.

Dr. Vázsonyi Vilmos.

A „vidék“.

Üljünk örömnünet! Adjunk hálát Istenünknek! Hosszu vajudás, kinos vergődés után megszületett a gyermek. A magyar Izrael fájaldalmainak gyermeke, ép, erőteljes egészséges, — élni fog.

»Fiu adatott nekünk.«

Hallgassanak a kishitűek, a kétkedők, az aggódók, mert van reményünk. Némuljon el a vád, hogy nincs közlünk lelkesedés és hűség, hogy a mi ifjuságunk nem törődik az ösök dicső örökével, hogy nem fáznak neki felekezetünk sajtó sebei, hogy nem ismeri azt a súlyos kórságot, melyben sinlödünk, hogy gúnyt üz vén anyjának ránczaiból, hogy csufolja és becsmérli a redőket, a melyek annak arcját borítják . . .

Megszületett az ifju magyar Izrael. Vállain fogja hordani nemcsak a terhet, hanem a hatalmat is és dicsőség fogja övezni homlokát. Az a lelkesedés pedig, mely f. hó 6-ikán ebből az ifju magyar Izraelből aradt ki, magával fogja ragadni a magyar Izrael valamennyi fiát, a véneket és törődöttfeket is, a hidegeket és közönyöseket is, mind mind, azokat is, kik eddig csak mosolyogni és gáncsoskodni tudtak, de lelkesedést és buzgalmat nem ismertek.

Légy üdvöz, ifju magyar Izrael, fogadd az elismerés, a hála és köszönet szavát szent ügyünk csekély szolgájától. Eljöttem, hogy gyönyörködjem abban az ifju életben, mely fele-

kezettünk ereiben pezsegni kezd; eljöttem, hogy elvigyem tőled a lelkesedés egy-egy szikráját a vénekhez és aggokhoz és ime azt láttam, hogy a szent tűz azok lelkében sem aludt ki, a kik egy emberöltővel ezelőtt voltak ifjak. És most az írás szava szerint »ifjainkkal és véneinkkel megyünk.« Az ifjuság lelkesedése és bátorsága és bizalma és reménybősége mellett ott van a mi szent ügyünkkel a vének bölcsesége, óvatossága, gazdag tapasztalata, kipróbált ereje.

Ezen utóbbiaknak megtestesedését látom azon kitünő férfiban, ki felekezetünk egyéb diszeivel a tegnapi értekezletnek történeti fontosságot kölcsönzött, ki egyszersmind háltározott irányt is adott annak a mozgalomnak, mely tegnap hatalmasan és biztatón megindult. Ennek a férfinak egy figyelmeztetése érdekel engem, a vidéket különösen. Senkitől sem kaptam mandatumot, nem szólok senkinek megbízásából, úgy beszélek csak mint a lelkes szegedi hitközségnek érdemes elnöke, kit velem együtt csak a szent ügy iránti lelkesedés és az ifju kezdeményezők iránti igaz rokonszenv és tisztelet vonzott ide, de merem kimondani, hogy a »vidék« meg fogja tenni kötelességét.

A vidéken is megérték a kalászkok; a vidéket is a szégyen pirja borítja, midőn felekezetünk állapotait szemléli; a vidéknek is remeg a szive, fáj a lelke, midőn Izrael vallását sértés és fájdalom éri. És a vidék ennek tanujelét is adta, nem egyszer, hanem többször. Midőn a múlt nyáron löbb dunántuli községnek képviselője megjelent Pécsen, hogy a király ő felségének bemutassa hódolatát, akkor a »vidék« volt az, mely feljajdult, midőn vallásunkat mely arczúscsapás érte, de mégis kénytelen volt belátni, hogy az ország azon községét illeti meg a vezérszerep, mely magában a legtöbb erőt egyesíti, ettől várta és remélte, sőt követelte a kezdeményezést és nincs kétség abban, hogy most, midőn az első lépés megtörtént, követni és támogatni fogja teljes erejével és lelkesedésével. A vidék nem fog habozni és késedelmezni, nem fogja bevárni, hogy a megindult mozgalom hullámai akadályokon át nagy nehezen hassanak el hozzá, hanem utána fog járni a mozgalomnak, követni fogja

a megindult árt. A pap-a szőlőken, az előjáró a tanácsteremben meg fogja tenni tisztjét és a vidéki községek sikra fognak szállani felekezetünk igazaiért és nem fognak hallgatni akkor, midőn vallásunk becsülete forog szóban. Nem kétkedem abban, hogy a vidék lángra fogja lobbantani a szikrát, mely tegnapi életre ébredt, és táplálni a tüzet, mely felekezetünk oltárán tegnap újból kigyuladt.

Ez a szent tűz pedig egyebekben is új életet fog teremteni felekezetünkben, különösen a vidéki községekben. A hol tespedés és közöny van — és fájdalom, sok helyütt van — ott lehetetlen, hogy a megindult áramlat magával ne ragadja a lomhakat és egykedvűeket; a hol a pártviszályok dülnek nemcsak az egyes különböző irányú községek között, hanem egy és ugyanazon gyülekezetben; ahol személyes hiuság viszi a vezérszerepet és önző érdekek uralkodnak; ahol parlagon hever a vallásos élet szent földje; a hol romba dőltek az ősi intézmények; ahol nincs áldozatkészség; ahol nem becsülik Izrael hagyományait, multját; ahol nem lelkesednek a jövő szent céljaiért: — ott az ország első hitközségétől adott példa, ezen hatalmas gyülekezet valamennyi intézményének megerősödése és virulása buzdítólag fog hatni, javítani fogja a hibákat és fogyatkozásokat és arra fogja bírni a hivatottakat, hogy a hivatlanok kezéből kiragadják a bitorolt hatalmat és gyógyító irt keressenek községeik sajtó sebei számára.

Az ifjuság lelkesedése, a felekezet szívében felébredt nemes öntudat gyümölcsöt fog érlelni ott is, ahol azt nem várjuk és a kiállott szenvedések után bekövetkezett fölüdülés, az elaléltságot követő felocsudás, a kórnak elűnése nem csak az egészség helyreállítását, hanem új erők fakadását, gyarapodást és fejlődést fog eredményezni minden téren.

Isten áldja a nemes törekvéseket!

Budapest, 1892. január 7-én.

Dr. Neumann Ede,

n.-kanizsai főrabbi.

A receptio.

Megindult a mozgalom a receptio érdekében. És mindjárt az első lépés egy örvendetes nagy tanulságot hozott számunkra, mely bizalommal tölt el bennünket a magyar zsidóság jövője iránt. A minapi értekezlet rendkívüli jelentősége főleg abban rejlik, hogy egy új nemzedék jutott általa felszínre és hogy ennek az új nemzedéknek szelleme friss szellőkint lengette keresztül a véneknek tanácskozását, vitáját és határozatát. Ott voltak azok, a kiket a zsidóság huszonöt év óta tekint vezetőinek, és ott volt az újabb generáció színe-java: egy százakra menő intelligens gyülekezet, melynek jóformán minden tagja képes lett volna szónokilag sikra szállani a közös törekvésért.

Gyönyör volt objektív figyelemmel kísérni a vitalkozás menetét, élvezet hallgatni az eszmecserét. Az ember szépen csöndben azt mondhatta magának: ime az emancipációnak huszonöt éve megteremtette gyümölcsét. Egy új nemzedék volt ott képviselve, mely tulajdonképpen bensőleg már is reczipiáltnak érezi magát. Mert reczipiálva van az már bensőleg, kit a magyar művelődés eszménye hat át, ki a magyar irodalomnak és tudományának munkása. Bizony látható volt, hogy akik itt sikra szállnak a zsidó felekezet bevételeért: azokat nem az önző egyéni érvényesülés gondolata vezeti. Emberek, kik lelkükkel hozzánőttek a magyar kulturához, a magyar anyaföldhez és szívében hű fiait maradtak a zsidóságnak, mit lehetnek egyebet, ha önérzet lakik bennök, mint hogy harczra kelnek nem önmaguk, hanem testvéreik érdekében, hogy kivívják a felekezet teljes egyenjogusítását, és így lehetővé tegyék, hogy minden hitsorsosaik az elnyomatás sértő érzete nélkül egész lélekkel magyarnak vallhassa magát, magyar hazájában.

Nemcsak a felekezetért, de magyar voltunkért küzdünk mi akkor, midőn a teljes egyenjogusítást követeljük. Zsidók lehetünk és vagyunk mi a receptio nélkül is, de magyarok nem lehetünk igazán a receptio nélkül. A ki megtagadja tőlünk a felekezet bevételeit az nem vallásos érzelmeinkben, hanem magyar voltunk-

ban támad meg bennünket. Évtizedeken keresztül uton-utfélen hallottuk a szemrehányást, hogy idegenkedünk a magyar társadalomtól, hogy nem akarunk belé olvadni, hogy nem lelkesülünk a magyar művelődésért stb. stb. Mily rosszlelkű hazugság! A kik így beszélnek, azok csak azt árulják el, hogy nem akarnak nekünk maguk között helyt adni, nem akarják, hogy mi honunkat a hazában meglegessük épp, úgy mint ők maguk. Ámde mi magyaroknak érezzük magunkat és bizony készen vagyunk magyarságunkat bárkivel szemben is megvédelmezni. Ezt ne feledjük el azok, kik a receptio kérdésében állást foglalnak. Gondolják meg, hogy a zsidóság részt vesz a magyar állami egység, a magyar önálló művelődés kiépítésének nagy munkájában, gondolják meg, hogy egy nemzedék támadt, mely egész lélekkel munkása ama nagy eszméknek; gondolják meg, hogy ezt a zsidóságot be kell fogadni már azért is, mert a nemzeti eszméért való lelkesedésénél fogva már bensőleg befogadottnak érzi magát. A ki tehát nem akar bennünket magyar érzésünkben legmélyebben sérteni, annak okvetlenül a receptio mellett kell állást foglalnia. A zsidó, hitfelekezet bevétele tulajdonképp nem lesz egyéb, mint egy már végbement társadalmi processusnak formális jogi megpecsételése. Épp ezért vagyunk meggyőződve, hogy követelésünket megtagadni nem lehet. Huszonöt évig tartotta fenn magát egy képtelen, abszurd állapot, de tovább fentartható nem lesz. Ibsen azt mondja, hogy egy jól megtermelt igazság legfőlebb 25 éves életkort érhet el; nos, én azt hiszem, hogy egy oly nagyra termelt igaztalanság, mint a milyent velünk szemben elkövettek, szintén nem fogja túlélni a negyedszázadot.

Lesznek, a kik radikális köpönyegbe bujva, akarják majd megtagadni követelésünket. Ismerjük jól a kópékat, kik túllícizálva bennünket, a teljes vallásszabadság nevében akarják majd a zsidó felekezet bevételeit lehetetlenné tenni. Ismerjük jól ama reakzionárius lelkeket, kik a szabadság eszméjének örve alatt tagadják meg a létező igaztalanságok orvoslását. Álljanak csak elő szofizmáikkal. Gyengébb szó-

velük azok a pókhálónál és vajmi rosszul leplezik a legrútabb ösztönöket.

De én megvallom, hogy ügyünk diadalát nem e szofistáktól féltém. Mert az ő érveléseik senkit meg nem győzhetnek, hiszen ők maguk vannak legkevésbé meggyőződve arról, a mit mondanak. Nem ismeri az a magyart, nem érti az a nemzetet, nem is szereti és nem is érdemes e nemzet szeretetére, a ki a magyar zsidóság természetszerű jogos követeléseit túlságosan félti a fajgyűlölet agyarkodásaival szemben. Értessük meg a nemzettel, hogy a zsidó felekezeti bevételeit azért követeljük, mert magyaroknak érezzük magunkat és magyar voltunkat általánosan elismeretni akarjuk, és bizonyára nem támadhat egyetlen visszautasító hang, nem hallik majd egyetlen dissonans nyilatkozat. Hiszen egyenként, úgy amint vagyunk, teljes szívvel recipiál bennünket a magyar társadalom, hát mért tagadná meg a szeretetet, melyet az egyesekkel szemben gyakorol az egész felekezettel szemben? Mért tagadná meg főleg akkor, ha látja, hogy nem is a felekezeti, hanem a magyar nemzeti szempont követeli a zsidóság receptióját.

És ügyünk diadalát nem féltém én a zsidóságban, mint felekezeten, létező differenciáktól sem, mert zsidó annyira nem feledkeznek meg önmagáról, hogy ellenezze a receptiót. Csak az okozhatna válságot, ha az ügyezetői összezavarnák a lenforgó kérdést az ő rivát politikai álláspontjukkal. Ámde ezt fölfelelezni nem akarjuk.

A vezetők mutassák meg, hogy teljesen meg tudnak feledkezni politikai pártállásukról. A zsidóság pedig mutassa meg, hogy állásfoglalásánál első sorban a magyar nemzeti szempontok mérvadók, és hogy a nemzeti szempontok azonosak a zsidó felekezeti érdekekkel.

Palágyi Menyhért.

A vidék és a receptio.

(H. S.) A felekezetünk egyenjogúsítása tárgyában nagy mozgalom első nagyobb lépése megtörtént. A város zsidósága, az ország szívében, mint a legtöbb rész otthonában, az intelligenciának olyan tökélyével vett részt ez eszme manifestálásában, hogy

igazunk sikere, vagy ha kell, megvívása a központ részéről ma senkiben kételyeket nem támaszt.

Nem is volt a f. hó 6-iki gyűlésnek egyetlen hangja sem, melyből ily irányu következtetést lehetne levonni.

Az első tanácskozás részesei azonban még nem lehettek tájékozva az egész ország zsidóságának hangulata felől. Igaz ugyan, hogy a főváros izraelita vallású polgárai egy heted részét képezik a magyar zsidóságnak; Rósa Izsó dr. négy vármegye magatartásáról adott számot; a kolozsvári zsidóság mozgalmáról a napi lapok, az apatiniéről pedig már mi adtunk hírt, a czeplédiek távirata, valamint az aradi rabbinak lapunkban való felszólalása, a nagy kanizsaiak rabbijának a gyűlésen való részvétele, sőt az eszmeinek, mint az Ujvidéken történt, a képviselőjelölt program beszédében való szereplése — teljes bizalommal eltöltő jelenségeknek voltak tekinthetők; mégis mind ebben azt az általános, az ország minden zsidójával közös óhajt, kívánságot, lelkesedést, melyre a mozgalomnak támaszkodnia, s a melyen felépülnie kell, a sikerek előjeleinek hideg merlegelei olyan frappansul, mint azt ők kívánják, még meg nem találták.

Ezért vették fel a resolúció egyik pontjául, hogy a vidék hangulata felől tájékozás szerzendő.

Erre a tájékozásra kétségtelenül szükség van és semmi sem bizonyosabb, mint az, hogy ez teljesen kielégítő és a messzeharó célhoz méltó lesz.

A lökés, mit a fővárostól vártak, megvan; ezer meg ezer újsághasáb vitte szerteszét az ország minden részébe és költögeti a szívekbe temetett lelkesedést. És ha már a mi lapunk vonatkozó közleményei, melyek pedig annyi kézben meg nem fordultak, mint a napi lapokéi, felrészni és harcsvonalba állítani tudták a főváros százezer főnyi zsidóságának erémjét, megmozdítottak, talpraállítottak egyes vidékeket, megnyerték ügyünknek csaknem az egész sajtót, sőt politikai pártokat is szövállásra készítettek: mennyivel nagyobb, mennyivel több ember és lelkesedés fog állani az eszme szolgálatába akkor, mikor mind e megnyert tényezők velünk együtt és közösen hatnak már a vidék zsidóságára.

De a vidéki zsidóság addig sem volt indifferens, míg egyenjogúságunk kérdése mai országos jellegét felöltötte. Az ébredés hangjaiból lapunknak mostani első actív lépése után nyomban közöltünk mutatót, s a már fentebb említett jelenségeken kívül most újabb mozgalmak hírei seküsznek előttünk.

És ezek nyomán következni fog száz meg száz. Mert a gyümölcs érett, az utána való vágyakozást százezrek érzik, sőt a vidék a fővárosnál még jobban sínyli annak a ghetónak dohos levegőjét, melyben őt felekezetünknek el nem ismert volta fogva tartja. Nem lehet széles e hazában zsidó szív, mely nem igyekeznék szabad levegőre jutni. Hisz a zsidóság a szabadság esz-

méjét plantálta évezredek át, s a magyar zsidóság, midőn a saját sorsáról van szó, nem fogja megtagadni Izrael multját.

Tette hát, hogy tett fakadjon belőle!

A vidék hangulatát az alábbi tudósítások jellemzik. Ezeket azon levelezőinkhez és olvasóinkhoz intézett kérelem kapcsán közöljük, hogy a körükben folyó mozgalmakról vagy akár előkészületeikről minket idejekorán értesíteni sziveskedjenek.

*

Losonczon dr. Spira Salamon ottani rabbi kezdeményezésére a következő meghívót küldték szét a hitközség tagjaihoz:

T. hitközségi tagtárs Ur! A f. hó 6-án szerdán d. u. 3 órakor a hitközség tanácsstermében az országgyűlési képviselőválasztásra vonatkozó magán értekezletre van szerencsénk tisztelettel meghívni.

Több hitközségi tag.

E meghívó folytán, élén a vezérférffakkal, megjelent a hitközség zöme. Az ülés czélját Deutch Bertalan a receptio ügyében megindult mozgalomra való hivatkozással jelezte. Utána elnökül dr. Spira Salamont és jegyzővé dr. Barta Lajost választották meg.

Az elnöki megnyitó a jelen viszonyokat festette, majd az egyenjogúsítás fontos, jogos és időszerű voltát fejtegette lelkesítő szavakban. Megelégtünk — mondá — hogy itthon igérjenek nekünk füt-füt és a tett mezején mit se tegyenek. Nekünk magunknak kell kivívni jogainkat, s akik a szabadelvűséget hangoztatják, bizonyítsanak elvük mellett. Nem akar felekezeti politikát a szónok, de felhívja Izrael fiait, csoportosuljanak ama zászló körül, melyet lelkes férfiak vettek a kezükbe és melynek jel-szava kell, hogy visszhangra találjon. Mutassa meg ezért a losonczy zsidóság, hogy tud a közös jóért lelkesülni. Végül indítványozza, hogy: »Mondja ki az értekezlet, hogy az országgyűlési képviselőválasztások alkalmával csakis azon képviselőjelöltre szavaznak, aki kijelenti, hogy a vallásszabadság híve és az összes felekezetek közti teljes egyenjogúságnak (házasság, szervezkedés és áttérésről szóló törvények tekintetében) megállapítását, törvénybe iktatását szavazatával és befolyásával támogatni s ily törvényjavaslat benyújtását szorgalmazni fogja.«

A határozati javaslatot szünni nem akaró éljenzéssel üdvözölték, rövid eszmecsere után egyhangulag elfogadták és a legközelebbi teendők végzésére szükebb bizottságot küldtek ki. Az értekezlet a rabbi éltetésével oszlott szét.

*

Tapolezáról értesítenek bennünket, hogy az ottani zsidók mozgalmat indítottak az iránt, hogy bármely párthoz tartozó jelöltre csak az esetben adják szavazatukat, ha az leköti szavát, hogy annak idején

a zsidó felekezet receptioja érdekében lehetőségét és erejét latba fogja vetni.

*

Devecseréről jelentik nekünk, hogy ott Schwarz Sámuel hitk. elnök indított mozgalmat az iránt, hogy a zsidó választók szavazatukkal azon képviselőjelöltet támogassák, aki a zsidó felekezet egyenjogúsítása tárgyában kész lesz a képviselőházban a zsidók igaza mellett sikra szállani.

*

Nyitrán a »Nyitrai Hírlap«, melyet Grünfeld Náthán ügyvéd szerkeszt, vezércikkben foglalkozik a receptioval s a következőképpen nyilatkozik: »Egy pont tekintetében határozott nyilatkozatot óhajtunk, t. i. a zsidó felekezeti közösség receptiojára vonatkozólag. E kérdést illetőleg, mely rég megérett a szóra, mozgalom van folyamatban, hogy megoldása felé vigye; kérjük, nyilatkozzék Latkóczy ur e tárgyban precise. . . Bizonyára nem fogja a sok zsidó választótól rossz néven venni, ha azon férfitől, kinek bizalmukat ajándékozzák, megkivánják, hogy egyszer róluk is megemlékezék, érdekeikre ügyet vessen. annál is inkább, mert a zsidó felekezet recipiálásának kérdése nem egyoldalu felekezeti kérdés, hanem az igazság kérdése s nem áll ellentétben a hazai kultúrával, hanem arra való, hogy bizonyos ellentéteket valahára elhártsanak az utból.«

*

Kolozsvárról azt jelentik, hogy az ottani hitközség f. hó 3-iki gyűlésén elhatározta, miszerint a kormánypártot, melynek mindig híve volt, ezuttal csak oly esetben kész a képviselőválasztások alkalmával támogatni, ha az a programjába veszi a zsidó vallás recipiálását. A gyűlés azonfelül elhatározta, hogy hasonló mozgalom indítása czéljából, felhívást küld szét az ország valamennyi hitközségéhez.

*

Ujvidéken az ottani függetlenségi és 48-as párt jelöltje, Visontai Soma dr. fővárosi ügyvéd, f. hó 3-án tartott programbeszédében kijelentette, hogy a zsidó felekezet egyenjogúsítása mellett foglal állást. Ezzel szemben azonban a magyar államalkotó nemzet nevében is joggal várja el, hogy a zsidók a magyar nemzet ügyét hűséggel és odaadással szolgálják, mert a nemzet adja az egyenjogúságot.

A veszedelmes ház.

Hol egy ragályos kór ütött tanyát,

Megjelölik a háznak ajtaját

S hirdeti messzire a puszta ház:

»Vigyázzatok! Itt a ragály tanyáz!«

»S. ki vakmerően mégis ide lép,
Ezért bizony lakol majd szörnyüképp,
Vigyázzon hát minden igaz hívő,
Midőn e háznak tájékára jó.«

Atyai törvény, jósággal teli,
Mely hű fiúknak gondját viseli,
Különbén is őrt áll e ház felett,
Ragályos házba lépni nem lehet.

Kijönni szabad és bemenni nem,
Bár a ragály így terjed szüntelen, —
Hiszen az vón a helyes parancsolat:
Kijönni tilos, bemenni szabad.

Hisz a közjólét azt kívánja épp:
E mételey ne terjedjen semmiképp —
Csakhogy e mételey sajtósága ez:
A házon kívül kit sem mételeyez.

E ház a rossz, e ház itt a hibás,
Mondják, építünk a helyébe mást,
Sötét gót-stílust, zordat, tornyosat,
Sötét fülkékkel a tető alatt.

Palágyi Lajos.

Anthologia a zsidó klasszikus költőkből.

XXXVI.

A nemesszívű férfiu, a kihez József ibn Chaszdej árva dalát írta: Samuel Hanagid sokáig vezette a spanyol zsidók szellemi életét. A mór fejedelem, kinek ő volt legbizalmasabb tanácsadója, hadvezéri talentumát felhasználta s nem egy diadalmas ütközet sikerét neki köszönhette.

Samuel Hanagid mint poétikus kedély, a háborús élet sok oly mozzanatát örököltette meg, mely költői alkotásra méltó, de a harci dalok mellett szívesen írt mindarról, mi szellemét és szívét foglalkoztatta.

Ily különböző hangulatból fakadtak elég nagy számban fennmaradt dalai, melyek közül több igazán költői becses bir.

Samuel Hanagid költeményeiből:

A hős.

Nem hős az, aki vakmerőn
Feszíti ijját semmiér',
Csak az a hős, csak az a bátor,
Ki téged győz le, szenvedély!

Ki tiszta fegyvert hord magával
És büszkén várja a csatát,
Ki amidőn mással csatázik,
Már rég legyőzte önmagát.

Czél.

Czélombhoz, mely még messze van,
Meredek úton járok;
S a poklon át bódítom el
A szép jövő világot.

Ha akarom, sok dőlőfős úr
A föld porába térdel,
Vagy megbuzódnék valahol
Bemoeskolt fegyverével.

Tudom, hogy minden akadályt
A férfi szív legyőzhet,
Ha küzdelemre hívja fel
A csüggedt szenvedelőket.

Csak legyen egy, ki szembe száll
A tomboló víbarral,
Mely vért szomjuzó paripán
A végtelenbe nyargul....

Barátom halálára.

Már itt az éjféli, de elkerül az álom
Hol kérel?... merre vagy?... közeledbe vágyom.

Oh, mi vagyok nélküled? vagy hogyan is élhet
Az emberi test, ha nincsen benne lélek?

Hogy verhet a szív, ha nincs ami táplálja —
Oh add vissza őt újra éjke éjszakájára!

Nyomoddal eltűnt minden, ami szép volt,
Feketébb azóta a ragyogó égből!

Makai Elmi

Magyar-zsidó családok.

II.

J Ó Z S E F.

Elbeszélés.

(4)

Schlesingerék, mikor csak tehettek, az estét a Szent-László-téri czukrászatban töltötték. Ősmerőseik, rokonaik társaságában. A czukrászat a kisvárosi élet góczpontja. Itt ítélnék élők és holtak felett. Jutalmaznak és büntetnek, a hogy nekik tetszik. Írók a czukrászatba jönnek, ha a helyi lapban megjelent cikkük hatásáról személyesen akarnak meggyőződni. A kaczér asszony hódítani, a férj kártyázni, az orvos paczienset fogni, az ügyvéd klienset keríteni, a mérnök megbízást nyerni, de mindannyia idejár. Az az, mindegyik típusnak csak egy része. A melyik benn van a cliqueben. A többit, a betolakodottat, az idegent, a jöttmentet (mert annak nézik), — menten kinézik. Ez ellen ám nincs ape'láta.

Édes kisvárosi esték! Ti nyugodalmas, csendes téli esték! Mennyi a poésistok, hogy vágyódom utánatok!...

Az az, dehogy, dehogy vágyódom — — —

Hízen csak ép e pillanatban villan fel előttem annak a sok hypokritaságnak, éretlen urhatnáságnak, toilette-mutogatás és megszólási-dühnek vigyorgó képe. Rémképek, de valók. Mint vágja magát végig az a hadnagyoecska a bársony díványon s fujja a cigaretté-füstöt, mintha legalább is generális lenne! Minő nagy urnak képzeli most magát, ő középpontja a publikumnak, az asszonyok kedvencze, ő a legdelibb, a legfessebb! Vagy az a másik, az a jogász, kinck kalapja ma nagyot hódított a Fő-utczán, hisz az utczaszegleti boltosságát menten rendelt egyet magának s a legközelebbi vasárnap délután, bizton olyanban fog ágálni ő is — a kávéházi frájlja előtt. Hát az a hatalmas helyi politikus, az a kövéredésnek induló aggiegény, minő dühhel beszél szónoki sikereiről egy élemedett urhölgynek, s dicsekszik 23 szavazatot nyert indítványával, mely Deák Ferencz bármelyik felirati javaslatával bátran kiállja a versenyt, ugy-e? Most bizzeg be a legszellemesebb vezércikkíró, s lesi cikke hatását, melyben Bismarck-nak tanácsokat osztogat az »európai béke miként való leghelyesebb fenntartását illetőleg.« Nagy ész! S az asszonyok? S az a sok szellemes (— pikánsnak nem merem nevezni!) kaland?! S az a társalgás, s magas erkölcsi színvonal... »Elég! a példa fáj... kisvárosi czukrászat az!«

Schlesingerék is e társaságba jártak. Az asszony egyik dísze volt e körnek, a hol nagyon jól ismerték, jobban, mint a férje is, meg a nevelő ur is. Tudták, hogy szellemes asszony, de azt is, hogy szorgalmas olvasója a Pesti Hírlap szerkesztői üzeneteinek és nézetei szerfőlött hasonlitanak az azokban kifejtettekhez. Hát ll-e egyéb? A Pesti Hírlap rövid egy év alatt »szellemesé« teszi a legizléstelenebb asszonyt is. Van ott

szellem bőviben! Melanic szorgalmasan merített ebből a forrásból. Délelőttönként — betanulja. Ebben, az igaz, túltesz rajta a kis doktorné, a ki még szellemesebb, mert az a »Magyar Hírlap«-ot is átböngészi s úgy látszik, sikerrel. Melanienak ősmerték azonban összes kalandjait is, s talán jobban mint ő maga. Mert ez is a kisvárosi élet egyik vonása. Ősmerik egymást itt az emberek, csak úgy, mint a zsebeciket. Végy egy csukát, s másnap tudja a félváros, hogy asztalodra egy czápa került. Haljon meg a nagynénéd unokatestvérének mostoha fia s elfognak halmozni részvét kifejezéssel. (A min persze módfelett boszankodik a szép asszony, ha — rosszul áll neki a fekete-toillette) Kisérj végig egy szép leányt a Fő-utczán, fényes délben, s este be fog koczogatni valamelyik női szabó, hogy felajánlja szolgálatait a menyasszonyod toilette-jeihez, s az aranyműves, hogy »oferrálja«, igen olcsón, a »schmukkot«.

Házasság és kaland — ez a kisváros és főképp a Szent-László-téri czukrászat fő-fő témája. Ki megy férjhez s ki csalta meg férjét, jól megy-e férjhez, s megtudta-e a férj? Oh ezek fontosabb kérdések itt a világ összes tudományos problémáinál. Egy-egy eset elcsevegésében Schlesingerné valóságos művésznő. A ki tőle hallotta a kis doktorné esetét, mikor az a katonatisztnak, ki a tükörrel szemben foglalt állást, kalapfeltevés közt mutatta meg a rendezvous idejét, s — a férj is meglátta; vagy Bettike szomorú történetét, ki szálkat nyelt s mire az orvos eljött, már kiszenvedett s Bettike eltorzult arczára borulva, kitért az orvos kebléből évekig rejtegetett viszonyuk titka, a férj pedig ott állott előttük, megdermedve, megcsalva, kétszeres csapás sulyától megtörve; vagy az ügyvédné kis kalandját, ki ügyvédbojtárjával vidékre ment — foglalni; — oh! Schlesingerné ki nem fogyna ezekből az esetkékből, melyeket valóban pompásan s finoman pointeirozva ad elő. Valóságos derü vonul is be a piros bársonyos szobába, ha ő nagysága megjelenik!

Ezeken az összejöveteleken állandó udvarlója Schlesingernének — a férje. A szegény ember titkolni akarta helyzetüket, viszonyukat s a világ előtt adta a szerető, a megbocsájtó férjet. A nevelő ur eleinte fel nem foghatta ezt, később hasznára akarta fordítani s egy este, a czukrászattól visszajövet, mikor az ur bejött a szobájába, hogy egy utolsó szivarkát csevegés közt elszívjon, ily szavakra takaut a nevelő ur:

— Nem a bibliára, nem is Spinozára hivatkozom, lássa Schlesinger ur, hanem a józan, a tiszta, belátó észére, nemes, melegen érző szívére, melyet bizonyára meghatott egy mártírnő sanyarú sorsa, kit igazán elkeseríthet, fojtogathat, égethet az a látvány, melyet az ön szeretetreméltósága a társaságban, hidegsége itthon, — nyujt, s melyet ő sohasem érdemelt meg.

— Sohasem! Hagyja el kérem, maga még naiv gyerek. Jó éjszakát!

A nevelő ur úgy állott ott, mintha lefortázták volna. Az igaz, nehézkes, döcögős mondat volt, a mit mondott, de a szívéből beszélt, s ha szíve lett volna az urnak, meghatotta volna. Az urnak azonban nincs szíve! Nincs, nincs, nincs!

Szegény asszony! Szegény áldozat! ilyen ember vas jármát nyögöd! Szegény Margit te!

Ez a sok felkiáltó jel a nevelő urnak egy-egy heves gesztusát jelzi, melylyel gondolatait kísérte, a mint fel s alá járt szobájában, még jó ideig. Naiv gyermek én, így tépelődött magában. De hátha igaz? Hátha az élet csakugyan ilyen komédia? Hátha a költők hazudnak? Ha az sivár, kapzsi, száraz. színjátzó és aljas? Élet, élet!

Ez a gondolat, ez a kétség félelemmé növekedett a lelkében s nem hagyta aludni. Lázasan forgolódott ágyában, végre elkezdett számokat olvasni, egy, kettő, három, negyven.... száz.... s elaludt.

A napok pedig multak, egyik a másik után, anélkül, hogy valami történt volna. Járt a iskolát, tanult, tanított, ennyi az egész. Néha napján felkereste az édes apját, vitt neki valamit s együtt szomorkodtak a multakon. Változás csak akkor állott be az életében, mikor a főtisztelendő tanár ur ajánlatára beiratták Tiborkát a táncziskolába s néki vele kellett mennie. Eljött ugyan ő nagysága is, sőt a főtisztelendő tanár ur is eljárt, úgy tetszik, rendesen, s ő nagyságával csevegett, de Tiborkára neki kellett felügyelnie.

Ez azonban nehéz mesterség volt. Mert mi türelességtagadás, a nevelő urnak nagyon megtetszett a kis Pirike, az Ehrlich Pirike, a gazdag Ehrlich Pirike, a rasekól bájos és okos leánya, s annyira el volt véle foglalta, hogy Tiborkára alig is vetett ügyet. Igen, Pirike megígérte. Rövid történet ez nagyon. A táncztanító bemutatta őket egymásnak, az első touron elestek mindketten s közös ügyetlenségük felköltötte egymás iránt érdeklődésüket. Csevegni kezdtek s úgy találták, hogy nagyon jól érzik magukat egymás társaságában. Alig is várták mindketten, hogy eljöjjön a kolonbanács napja s egész este egymást bujták.

(Folytatása köv.)

Lázár Béla.

Hazai hírek.

— **A receptio vezérbizottsága.** A f. hó 6-iki értekezlet, melyet felekezletünk egyenjogusítása tárgyában a fővárosban tartottak, ötös bizottságot küldött ki azon megbízatással, hogy igazunk további lépéseinek vezérlésére s az actio országossá tételére a szükséghez képest egészítse ki magát. Az ötös bizottság ennélfogva a fővárosból a következőket hívta meg a bizottságba: Acsády Ignác dr., Adler Dávid, Adler Lajos, Adler Zsigmond dr., Ágai Adolf dr., Alexan-

der Bernát dr., Bánóczy József dr., Barón Jónás dr. csángó- és tótfalusi Baronyi Benedek, Baumgarten Izidor dr., Beck Nándor, Beimel Jakab, Blau Lajos dr., Bram Miksa lovag, Breitner L. Zsigmond, Bródy Zs., Brück Miksa dr., Brüll Ignác dr., Brüll Ármin, Chorin Ferencz dr., Darvay Fülöp dr., Dalnoky Béla dr. Décsey Zsigmond dr., Deutsch Sámuel, Deutsch Sándor, hatvani Deutsch Bernát, hatvani Deutsch Sándor, Ehrlich G. Gusztáv, Feleki Béla dr., Fenyvessy Adolf, Fodor Ármin dr., Frank Antal, Friedmann Bernát dr. Fülöp Károly dr., Fürst Jakab, Grünbaum Miksa, Goldziher Ignác, Gomperz Károly, budai Goldberger Bertalan, budai Goldberger Imre, Goldberg Rafael dr., Halász Frigyes dr., Hirsch József L., Holitscher Lipót, Jellinek Ariur dr., haraszti Jellinek Henrik, csetei Herzog Péter, Hívös József dr., Kabos Ede, Kaufmann Dávid dr., Kármán Mór dr., Kayserling M. dr., Keppich Lipót, Klein Gyula dr., Kohn Sámuel dr., Kohner Ágoston, Kohner Zsigmond, Könyi Manó, Körösi József, Kornfeld Zsigmond, megyeri Krausz Izidor és megyeri Krausz Lajos, Kunewalder M. L., kisteleki Léway Henrik, Linczer Imre, Löw Tivadar dr., Marczali Henrik dr., Márkus Dezső dr., Machlup Adolf, Mezei Mór dr., Munkácsi Bernát dr., Neuberger Ignác dr., Neményi Ambrus dr., Neumann Ármin dr., ifj. Neumann Sándor dr., Neumann Antal dr., gárdonyi Neumann Frigyes, Neuschloss Ödön, Ónodi Adolf dr., Palágyi Lajos, Palágyi Menyhért, Réthy Mór dr., Reusz Károly, Pfeifer Nándor, Popper István, Pollák Illés dr., Pollák Lajos dr., Salgó József dr. tornyai Schossberger Nándor báró, Schweiger Márton, Schüller Zsigmond dr., Simon József dr., Silberstein-Ötvös Adolf dr., Stern Ign., Stiller Bertalan dr., Sturm Albert, Sváb Károly, Szabolcsi Miksa, Szatmári Mór, Székely Béla, Szili Adolf dr., Sternthal Adolf, Stiller Mór dr., Strasser Sándor, Schlesinger Ignác, Tatai Adolf dr., Tarnai János dr., Trebitsch Ignác, Tenczer Pál, erényi Ullmann Sándor dr., baranyavári Ullmann Emil, Vázsonyi Vilmos dr., Vázsonyi Jenő, Veigelsberg Leo, Vidor Zsigmond dr., Wahrmann Mór, Wahrmann Sándor, Weisz Berthold, Weinmann Fülöp dr., Weiner Károly.

A bizottság, a mely a szükséghez képest fővárosi és vidéki tagokkal magát folytonosan kiegészíti, e hó 10-én d. e. 11 órakor tartja alakuló ülését a pesti izr. bitközség tanácskozó termében (sip-utca 12.)

— **Birói kinevezés.** Adler Lipót dr., aradi gyakorló ügyvédet, az igazságügyminister helyhez nem kötött albiróvá nevezte ki.

— **Wahrmann Mór mint biró.** Az 1891: XXX. t. cz. a magyar kormánynak az »Adria« dunagőzhajózási társasággal kötött szerződését foglalja magában. E szerződés 35 §-a a vitás esetek elbírálására választott bíróságot rendel. A miniszterelnöknek a képviselőház utolsó gyűlésén beterjesztett átirata sze-

rint a választott bíróság elnökévé W a h r m a n n Mór neveztetett ki.

— **Rabbibeiktatás Léván.** Tudósítónk írja, hogy a lévai hitközség új rabbiját, Liebermann Jakabot, június 3-án iktatták be hivatalába. Az új lelkipásztor elé Csattára küldöttség ment, s az érkező főrabbit a lévai pályaudvaron pedig dr. Klein Jakab hitközségi alelnökkel élén a képviselőtestület fogadta. A hitk. alelnök meleg hangú üdvözlése után a menet felvonult a templomba, hol Frommer Ignác dr., a hitközségi elnöke szép beszéddel iktatta be hivatalába. Az új főrabbi beköszöntőjében a zsufozásig megtelt zsinagógában vallásos és hazafias eszméket megkapó ékesszójással fejtegetett s a hallgatóságban, melynek soraiban a polgármester és a kath. gymnasium tanári karának több tagja is jelen volt, igen jó benyomást keltett.

— **Fontos miniszteri rendelet.** Csáky Albin gróf, vallás- és közoktatásügyi miniszter a következő elvi jelentőségű rendeletet küldötte a főváros közönségének, mely annál nagyobb horderejű, mert az eddigi boszantó praxissal alaposan szakítani látszik. A rendelet így hangzik:

Vallás és közoktatási m. kir. ministertől.
46877,91.

Budapest főváros közönségének

Krausz szül. Frisch Czeccilia budapesti lakos 7. alatt csatolmányával együtt idezárt beadványában azt adja elő, hogy keresztény hitre áttért férjétől bírói ítélet által el lett választva, de attól gellevelet nem kapott, minélfogva a rabbiság második házasságra egybeadni nem akarja, kéri tehát, az ország bármely hitközségének rabbiját megeskütésére feljogosítani és a megtörtént esküvő anyakönyvelésére a budapesti izraelita hitközséget utasítani.

E beadványt az izraeliták országos irodája útján az országos rabbiképző-intézet tanári karával közölvén, az utóbbi odanyilatkozott, hogy a zsidó vallástörvény szerint érvényesen kötött házasság a házasságfelek életében *egyedül a rituális válólevél átadása és átvétele által bontható fel. Míg ezen szertartásos cselekvény meg nem történt, addig a házasságfelek új házasságra nem léphetnek, rabbi nem eskütheti őket, s egyáltalán netalán mégis megkötött házasság válólevelig érvénytelen s házasságtörésnek tekintetik.* Még az egyik házasságfelek áttérése más hitvallásra sem bontja fel a házasságot, a mint ez különben az 1863. udv. kancz. rend. 27. pontjában is kifejezésre talál. A polgári bíróság a házasságot az állam álláspontjából felbontottnak nyilváníthatja ugyan, de a vallás által szentesített frigy csak a vallás által követelt szertartásos cselekvés útján bontható fel.

Érthetetlen a kérelmező nőnek, illetve képviselőjének hivatalozása a jogállamra, minthogy ép azért, mert jogállamban élünk, eleve ki van zárva, hogy

egy rabbi oly cselekvés végrehajtására szólíttassék fel az állam által, melyet vallása neki határozottan megtilt.

Felhívom ezeknél fogva a czimet, hogy Krausz született Frisch Czeccilia beadványa folyamodónőnek azzal adassék vissza, miszerint kérelmét teljesíthetőnek nem találtam, és pedig annyival kevésbé, mert izraeliták házasságra csakis az illetékes rabbi által adhatók érvényesen egybe és az ez érdemben az 1863. évi november hó 2-án kelt udv. kancz. rendeletben, valamint az 1885. évi november hó 13-án 1924. eln. sz. a kiadott itteni szabályrendeletben foglalt intézkedések alól kivételnek vagy eltérésnek hely nem engedhető.

Budapest, 1891. december hó 4-én.

Gr. Csáky s. k.

— **Egy érdemes asszony halála.** Mandel Izraelné, mint nekünk Nyírbátorról jelentik, ott a május hó 28-án, 66 éves korában, 47 évi boldog házasság után jobblétre szenderült. A megboldogult mintaképe volt a zsidó nőnek; ahol szerét ejthette, jót tett, még pedig felekezeti különbség nélkül s néha a viszonyai által megengedettnél nagyobb arányban. A városbéli szegényebb zsidó asszonyok pénteken délutánonként csak ellátogattak hozzá és nála mindég a »kész szombat«-ot találták. Ezenfelül párját ritkító anyja volt, aki 11 élő gyermeket nevelt fel becsülettel, tisztességgel, úgy, hogy a maga körében kiki előkelő társadalmi állást foglalt el. — Temetése 29-én folyt le, melyen az elköltözőitnek főnt érintett kiváló tulajdonait a valláskülönbség nélkül összesereglett gyászoló közönség előtt Szabó Lajos református lelkész méltatta a híres Báthoryak temetkezési helyeül szolgáló reform. templom harangjainak zugása mellett. A megkapó szépségű beszédet a gyászoló közönség, melyben minden társadalmi osztály képviselve volt, könnyező szemekkel hallgatta. A gyászmenet útjának mentén a kereskedők, a keresztények is, mind bezárták üzleteiket és az érdemes halottat elkísérte utolsó útjára a kath. lelkész is, aki a temetőben szem- és fültanuja volt, mikor az ő hívei közül is akárhányszor szegényebb sorsú asszony zokogva siratta az ő tekintetes jötevő asszonyát. — A temetés chanuka napjára esvén, a nyírbátori rabbi a gyászbeszédet csak június 3-án tartotta meg a templomban. — Az elköltözőt igen kiterjedt család: férje Mandel Izrael s 11 gyermeke: u. m. dr. Mandel Samu ügyvéd, Mandel János, Haas Miksáné, Mandel László, Brody Jakabné, Mandel Mihály, Mandel Pál, Grünwald Zsigmond de.-né, Kaufmann Adollné, Mandel Béla és Mandel Jenő gyászolják.

— **A bíróvizsgáló bizottságba** az igazságügyminiszter Décesei Zsigmond kuriai, Tarnai János táblai bírót, dr. Weimann Fülöp, kir. közjegyzőt és Friedmann Bernát ügyvédet is kinevezte.

— **Az antisemita képviselőségre**, úgy írják a lapok, nem valami kedvező idő jár. Komlóssy Ferencz a titlust is elvetette és a »pártonkívüli« epitheton alatt szerepel. Szendrøy Gerzon kilátásait aggasztóaknak jelzik, Kudlik János pedig állítólag nem is pályázik a képviselőségre. Magáról Istóczyról is azt hirteli a »P. H.«, hogy helyzete a rumi kerületben meg van rendülve.

— **A nagy-magyar rabbiszékre** — mint velünk közlik — Schlesinger Náthánt, a nagyapócsányi főrabbi fiát hívták meg. Próbaszónoklatát, melyet a múlt hó 26-án tartott meg, nagy tetszéssel fogadták.

— **Az ungvári crth. izr. nőegylet** múlt hó 30-ikán ülte meg fennállásának 50-ik évfordulóját. Kicsinyben, néhány taggal kezdte meg az egylet áldásos működését s husz évi szakadatlan munka volt már mögötte, mikor egyszer csak beszüntette tevékenységét és közel jutott a feloszláshoz. De a jelenlegi korelnök Gottlieb Adél asszony, kit a sok jótetteért nagyra becsülnek, a végszükségben megmozgatott minden követ, hogy az egyesületet megmentse. És az ő törekvései folytán sikerült is a humanus intézményt új életre keltetni és pályatársaival egyetemben odajuttatni, hogy ma 300 olyan taggal rendelkezik, kik a betegek, szegények árvák és a vagyontalan leányok kiházasítása érdekében megtesznek minden tőlük telhetőt. A jubiláris évforduló alkalmából ünnepélyt rendeztek, amelyen Guttmann Fanni elnöknő felolvasta a lefolyt 50 év rövid történetét, további támogatásra buzdított és köszönetet mondott a bizalomért, melylyel őt már 14 év óta megtisztelik. A zajos tetszéssel fogadott beszámoló után az elnöknőt újra megválasztották. Majd a korelnőknő, Gottlieb Adél szólalt fel és lelkes szavakkal ajánlotta, hogy a félszázados jubileum emlékére vessék meg egy zsidó leányiskola alapját. A tervet általános tetszéssel fogadták, de határozatot az előrehaladott idő folytán ez ügyben már nem hozhatván, azt a legközelebbi közgyűlésre halasztották. Ezután még 28 új tagot vettek fel és bevonultak az elnöknő feldíszített lakásába, hol ünnepi vacsora várta a közgyűlés tagjait.

— **Szegény gyermekek öröme.** Az ungvári orth. izr. fiúiskolában a minap 49 gyermeket láttak el meleg télrevalóval. A költségek egy részét Schächter Sámuelné és Moskovits M. asszony gyűjtötték, a többi részét pedig a nőegylet fedezte.

— **A párkányi izr. hitközség** — mint levelezőnk jelenti — múlt hó 28-iki gyűlésén ranitónak fizetését 80, illetőleg 50 frttal fölemelte.

— **A harcziás papa.** Csak örvendhetünk, ha azt látjuk, hogy a zsidóság mindinkább felveszi a magyar gentry hatalmas osztályának sok jó tulajdonát, de a világért se gratulálunk előkelőbb zsidóinknak, midőn észreveszszük, hogy különösen hamar teszik magukévá a nevezett osztálynak épp oly sok

hibáját is. Ezek közé számítjuk a legénykedést, félreértett, fel sem fogott lovagiasságból minden áron való párbajozást. Két, nemességet nyert, fővárosi zsidó család sarjai a napokban valami csekélység miatt összevesztek, minek kihívás volt az eredménye. Az ügyet azonban elsimitották a köteleességüket átértett segédek és a két haragos fél kibékült. Ekkor történt, az a majdnem hihetetlen eset, hogy az egyik fél saját édes atyja fiát egyenes kitagadással fenyegette, *ha azonnal újra nem provokálja volt ellenfelét*, mert a hol sértés esett, ott feltétlenül és csakis pisztoly vagy kard teljesítheti a bíró tisztét. És így is történt. A kényszerített fia újból megsértette barátját, és a mikor erre újabb kihívás történt, kijelentette segédeknek, hogy vérnek okvetlenül kell folyania, mert így akarja ezt a harcziás papa. És így is lőn. A két ellenfél a Podor-féle vívóteremben egymást alaposan megszabdalta és a lovagias papának meg volt az az öröme, hogy fia bőrét össze-vissza varrni láthatta és hogy 5 hétig ágyhoz szegzett beteg volt. — Mit szólnának ehhez apáink?

— **Pozsonyi hírek.** Levelezőnk írja: A december hó végén Bécsben elhalálozott többszörös milliomos, Leitersdorfer Ignác, ötven ezer forintot hagyományozott itteni jótékonycélu felekezeti alapítványokra. Általános örököse dr. Pázuerné. Kivüle még 3 helyben lakó szegény rokonról — közülök 2 tanító — is megemlékezett a megboldogult. — Az »Ozer-Dálim« egylet 1800 kenyert, 6 m. m. burgonyát és 20 öl felvágott fát osztott ki a szegények között, mi Weiner Izrael és Kann Dávid előjárók fáradozásainak tudandó be érdemül. — Az e hó 4-én megtartott városi közgyűlésen Fischer Zsigmond városi képviselőt a központi bizottságba beválasztották. — E hó 6-án alakult meg városunkban a szabadelvű párt, melynek bizottságába 15 zsidó lett beválasztva, valamennyien lelkes barátai vallásunk recepiálásának. — A »Mogen Ávrohom« egylet e hó 4-én választotta meg előjáróságát. Elnök lett: Meisner Izrael, alelnök: Eichner Samuel, A választás után diszvacsorát rendeztek a »Korona« vendéglőben, melyet az ismét megválasztott előjáróság tagjai szép beszédekkel fűszereztek. — Dr. Wertner Mór tb. megyei főorvos a berlini »Herald« és bécsi »Adler« heraldika-geneologia egyletek t. tagja »Magyar Nemzetiségek« cz. művet írt, melynek első kötete a Szabó Ferencz plébános által szerkesztett Nép- és földrajzi könyvtárban már megjelent Temesvároul.

— **Tisztelgő hitközség.** Dieső-Szt.-Mátonról írják nekünk, hogy a Kis-Küküllő megyei főispánnak, Sándor Jánosnak beiktatása alkalmából az ottani hitközség is tisztelgett megyéjük vezetője előtt. A küldöttséget a marosvásárhelyi status quo hitközség rabbija, Wilhelm Joachim vezette, s mint a tudósítás beküldője megjegyzi, Gál Domokos alispán a

felekezések sorában bocsátotta be az új főispán elé. A csinos üdvözlő beszédre adott válaszában a főispán többek között így szólt: Izraelita polgártársaimnak javát, hazafias, kulturális s váltási céljait előmozdítani hazafias, kötelelességemnek tartom, mivel tudom, hogy sok nagy embert adtak a magyar hazának.

— **A mezőberényi hitközség tisztujtása**, mint nekünk jelentik, m. hó 27-én folyt le. Elnökké adminisztratív tehetségének elismerésül egyhangulag újra Bihály Józsefet választották meg, alelnökké Klein Mórt, pénztárossá Lustig Józsefet és gondnokká Marmorstein Mórt, aki e tisztelet már 16 év óta viseli közmegelegedésre.

— **A tamásii izr. hitközség**, mely a temploma építésének céljaira rendezett sorsolást, m. hó 29-én ejtette meg, felkéri mindazokat, kik az elárnsított vagy megtartott sorsjegyek árát még hozzá el nem juttatták, hogy ezt mielőbb megtenni sziveskedjenek. A kérelmet a számadások lezárása indokolja.

— **A pápai izr. iparosok gyámolító egylete** (Poel Zedek) f. hó 3-án tartotta meg közgyűlését. A beküldött évi jelentés szerint a pénztár forgalma 2704 frt 98 kr. volt. A kiadások java részét betegek és szegények gyámolítása, továbbá a halálesetben nyújtott segélyezések képezték. Az egylet jötevi közé sorolja Néger Ágoston pápai apátplebánot is.

— **Chalicza-pör** Az »Ügyvédek Lapja«-ban olvassuk, hogy Zsv. P. Zsigmondné, P. Jakab ellen a devcséri járásbírótság előtt chalicza megadása iránt sommás keresetet indított. Az említett járásbírótság az 1881. LIX (ez. 13 §-ára való hivatkozással, mely a járásbírótságok elé tartozó kereseteket felsorolja, az illetékesség azon indokolással szállította le, hogy a chalicza kiadása iránt való kereset az idézett törvényszakaszban felsorolva nincs, s mint vallásos cselekmény különben sem tartozik a sommás bírótság eljárása alá. A győri kir. tábla, az első bírószági határozatát a föllebezés folytán hivatalból megsemmisítette avval az indokolással, hogy »a chalicza megadása kizárólag vallásszertartási cselekmény, amelyre nézve bírószági eljárásnak helye nincs« s az első bírószági szabálytalanul járt el, midőn a szabálytalan keresetet elfogadta.

Külföldi hírek.

— **Mr. White oroszországi utja**, melyet Hirsch báró megbízásából végzett, mint Pétervárról jelentik, több havi ott-tartózkodás után véget ért, még pedig állítólag kedvező eredménnyel. Terveit diplomatiai körökben, úgy hirdik, elég jól fogadták. Mr. White a belügyminiszterrel a nagy arányú kivándorlás érvényesítésére szükséges bizottság kinevezése, az

emigránsok katonai ügyeinek rendezése és a kivándorlási okmányok díjtalan kiszolgáltatása érdekében többször konferált.

— **Hirsch báró nővére**, gereuthi Hirsch Lujza, mint Münchenből jelentik, jobblétre szenderült. A megboldogult Hirsch József bárónak az 1885-ben elhunyt bajor királyi bankárnak és konzulnak volt leánya. Halálát a világhírű emberbaráton kívül még három testvére: Hirsch Emil, Tivadar és Jónás bárók gyászolják, kik felváltva Párisban és Münchenben tartózkodnak. A temetésen, melyre Hirsch Mór báró Londonból érkezelt meg, az arisztokratia és a legfelsőbb hivatalnoki kar csaknem teljes számmal vett részt. A gyászbeszédet dr. Perlesz rabbi tartotta.

— **Egy zsidó fiu kiutasítása Oroszországban**. Előző számunkban említettük, hogy a kiutasítási rendeletek kiméretlen végrehajtása folytán irtozatos sors vár az orosz zsidókra, mely nem kiméli még a gyerekeket sem. Ime egy pozitív eset, melyet a varsói, filoszemitának éppen nem mondható. »Nedelja« jelent. Az irkutski főkörmányzó még 1890. október 18-iki kelettel kiutasította a jénisseiski kerületben lakó zsidó kézműveseket. A kézműveseken kívül a rendelet folytán egy Feinemann Gyula nevű 13 éves és a jénisseiski progymnaziumba járó fiut is kiutasították, akit Sokolskiból még 1887-ben száműzött apja 9 éves korában magával vitt annak daczára, hogy a fennálló intézkedések a száműzötteknek csak 5 éven aluli gyermekeiket engedik meg magukkal vinni. 1888-ban a jénisseiski kormányzóság megengedte, hogy Feinemann ott letelepedjék és ennek igazolása után a kitűnő tehetségű fiut befogadták a helybeli progymnaziumba. 1891. jun. 14-én azonban megszállotta a kormányzóságot a buzgóság és ráparancsolt a fiura, hogy illetősége helyére (Sokolsk) távozzék. Az iskola igazgatósága bizonyította, hogy a fiut a közoktatásügyi miniszternek 984684. sz. rendelete értelmében fogadták az iskolába, mely a száműzöttek gyermekeinek megengedi, hogy ott járjanak iskolába, ahol szüleik tartózkodnak. A kérvényt, melyhez az apa ezen bizonyítványt csatolta, a kormányzóság figyelembe nem vette és a rendőrséget utasította a fiu kiutasítására. A gyermeket a pristav elé állították, ott orvosilag konstataáltak, hogy az oktoberi időjárásban a gyöngye testalkatu fiu képtelen a Jénisseisk és Sokolki (Grodnoi korm.) közt fekvő, legalább hat hétig tartó utat egyedül megtenni. Erre a fiu haladékat kapott, de az ellene fönnálló kiutasítási rendeletet vissza nem vonták s a 13 éves gyerekeknek egyedül kell majd idegenbe mennie, ahol senkije nincs, ki gondozására, nevelésére felügyeljen. — A »Nedelja« azt jegyzi meg ez eset közlése után, hogy »a törvény, mely a zsidó száműzötteknek meghagyja, hogy a 6—7 éves gyermekeiket sorsukra bizzák, a mi humanus gondolkodásu korunknak éppenséggel nem felel meg.«

— **100,000 márkás adomány.** *Simon* Lajos berlini keresk. tanácsos, mint a német fővárosból írják, egy barakkra, mely a zsidó kórházban lesz felállítandó, 100,000 márkát adományozott. A barakkot hetven ágyra tervezik.

— **Olga királynő,** mint Eisenachból, jelentik, a »würtembergi zsidó tanítók és kántorok özvegyei és árvái segélyegyletét«-nek hozzá beküldött évi jelentésére ismét tekintélyesebb adománynyal adta meg az elismerő választ.

— **Százéves zsidó nemesi család.** A *Wertbeimstein* család Bécsben a múlt hó második felében ünnepelte nemesítésének 100-ik évfordulóját. A név jelenlegi viselőjének szép apját II. Lipót még 1791-ben tüntette ki a nemesi ranggal.

— **A londoni russo-jewish committee** mint a múlt hó végéről jelentik, legutóbbi ülésén több hasonló czélú egyesület és intézmény javára segélyt szavazott meg. Így a montreali (Canada) bizottság, mely 700 kivándorló segélyezéséhez kért támogatást, 200 font st.-t; a liverpooli szegényegylet, melynek anyagi eszközeit az utóbbi bevándorlások nagyon igénybe vették, 300 font st.-t kapott. A Jaffába érkezett menekülők segélyezésére *Behar Nissim* kezéhez Jeruzsálemben 1000 font st.-t utalványoztak. A nyassa-földi gyarmatosítási terv előmunkálataira 250 font st.-t folyósítottak, s e célra magánadományként is ugyanily összeg folyt be.

— **Az angolországi gyűjtések eredményéről,** melyet az orosz zsidók javára indítottak meg, most jelent meg a hivatalos kimutatás. E szerint a »Russian jewish fund« számára kerek 80.000 font st. vagyis körülbelül egy millió forint folyt be. A vidéki városok gyűjtései 12,000 font st.-t eredményeztek. A gyűjtésekhez hozzájárultak a távolfekvő angol gyarmatok is. Kapföldről, hol az adományozás még egyre folyik, eddig 650 font st.-t szolgáltatnak be. Kimberleyben (Délafrika) egy gyűlésen, melyen az ottani polgármester elnökölt, 3000 forintot raktak össze az orosz földönfutók számára. Érdekes és megkapó, hogy egy londoni magántanintézetben a tanulók is összerakták zsebpénzüket s ily módon 1090-en vagy 100 font st.-t juttattak az alap pénztárába.

— **Pobjedonoszeff az orosz zsidó üldözésekről.** *Poliakov* az ismert pétervári bankár, mint a »Standard« után a »P. Ll.« jelenté, a minap beszédbe egyedett Pobjedonoszeffel, a szent zsinat procuratorával. A zsidó bankár ez alkalommal rászánta magát, hogy megkérdi, vajjon igaz-e, hogy a zsidóknak Oroszországból való kiutasítására vonatkozó rendszabályokat Pobjedonoszeff initálta. A merész kérdésre a szent zsinat prokuratora az említett forrás szerint következőkép felelt: »Igen ez áll. Én memorandumot intéztem a csarhoz, s ez volt az említett rendszabályok eredete. E memorandumban ki volt fejtve, hogy Oroszországra nézve hasznos volna, ha a zsidó családok közül egy tekintélyes rész az orosz hitre térne és ily módon asszimilálnék az orosz fajjal. Az e célra vezető legjobb ut volna, ha a zsidók elleni régi decretumokat ismét érvényre

emelnék, mert azon osztályok, melyeknek kitérité leginkább kívánatos, a földbirtokosok, gyárosok, első osztályu kereskedők, orvosok, ügyvédek inkább megváltoztatják hitüket (?) hogysem elüzetnék magukat otthonukból. Nekünk oroszoknak a mi fajunk számára új elemekre van szükségünk és jobbakat keresve kutatva sem találhatunk a zsidóknál; azon zsidóknál, kiknek lakarekossága, szorgalma, józansága, családias volta és tudomány-szonja, kiknek a kereskedelem, pénzszerzés és pénzmegtakarítás iránt való érzékük képezik épp azon tulajdonságokat, melyekre nekünk a legtöbb szükségünk van. A zsidók alsóbb osztályaival nem vehetünk, de a zsidók jobb osztályaiban nem tudok rosz tulajdonságokat felfedezni és reméljük, hogy ezeket konverzió útján meg is nyerjük, ha alternatívául csak a kiutasítást hagyjuk meg a számukra. Mindez benne volt a memorandumban és egy audiencia alkalmával ő felsége azon reményének adott kifejezést, hogy a zsidók jobb osztályai az orth. hitre térnek, s így oroszokká válnak. Azt kérdem öntől, *Poliakov* ur, akar-e ön maga példával járni elől és az orth. hitre áttérni? — Mire a kérdezett így felelt: »Én sem földbirtokos, sem gyáros nem vagyok, vagyonom nagyobb része külföldön van befektetve, hogy tehát megtarthassam, nem szükséges előbb hitemet változtatnom. De ha azt kívánja ön, hogy erőmet, tapasztalatomat és vagyonom itt lévő részét más országban érvényesítem, csak utasítson ki.« — A *Standard* tudósítója megjegyzi, hogy eddig sok ezer zsidó tért az orosz hitre és hogy még sokan lesznek kénytelenek példájukat követni. A »P. Ll.« azt írja, hogy a tudósítás még sehonnan sem nyert megerősítést és az orosz zsidók kiutasítása azt bizonyítja, hogy Pobjedonoszeff ur a zsidók nélkül készítette el számvetéseit. — Mi a magunk részéről, átutazó orosz földönfutóktól nyert értesülések alapján, azt állíthatjuk, hogy a kitérésekre vonatkozó hír a valóságnak meg nem felel.

— **Pinsker Simonovits Leon** dr., az orosz zsidóknak egyik legnagyobb büszkesége, mint Odessából jelentik, elhunyt. Életéről és működéséről a következő adatok fekszenek előttünk: Tomasefben 1831. december 24-én született. Az irodalom iránt való szeretetét, melyet apjától, a híres tudóstól és publiczistától, a »Likuté Kadmonijosz« szerzőjétől örökölt, korán elárulta. Tanulmányait az odessai gymnáziumban, Richelieu-lyceumban és a moszkvai egyetem orvosi fakultásán végezte. Orvosi működését 1848-ban Odessában kezdte meg, ahol a városi és Sturdo-féle kórházakban az elmebeteg osztályon jó darabig rendelő orvos volt és a krími háboru idején, mint önkéntes orvos az akkor uralkodott tífusjányban nagy odaadással működött. — A közügyekben és különösen a zsidó közügyekben mindig nagy előszeretettel vett részt; a *Pawolow-féle* priutnak alelnök és a *Talmudtóra* tiszteletbeli tanácsának elnöke volt. Irodalmi képességeit főként az újságírás terén érvényesítette. Dolgozatai leginkább a »Rassvet« (Hajnal) és »Nappal« cz. lapokban, valamint a »Sion«-ban, mely szerkesztőtársa volt, láttak napvilágot. A »Sion«-ban a 60-ai években a zsidó ügyekkel foglalkozó cikksorozata jelent meg, mely akkoriban Európaszerte nagy feltűnést keltett. Tíz évvel ezelőtt »Önemanczipáció« czímen németnyelvű röpiratot tett közzé, mely a palesztinai zsidó gyarmatok alapításához megadta az első lökést és szülőanyjává lett az Oroszországban támadt Palesztina-gyarmatosító egyesületeknek, melyeknek odessai központját Pinsker dr. vezette, és nagy anyagi áldozatokkal támogatta. Mint ember, csöndes jótékonyágával a szegények és ügyefogyottak

Az értekezlet.

Valamikorlalan, de már jó régen, megtörténhetett, hogy a fővárosi zsidóság ifjabb generációja egy tán rosszul megindított, a község, vagy az egész felekezet érdekei előmozdítására irányzott actióból az őt megillető részét ki nem vette, és ezért akkor kimondták, hogy »a mi korunk zsidó ifjusága közönyös minden iránt, ami a zsidóságot és annak javait illeti.«

Az az »ifjuság« már rég nem az, aza »mi korunk« is rég lezajlott, de megmaradt axiómának, hogy a mai zsidó ifjuság idegen, hideg felekezetünk iránt.

Mily fényesen megczáfolta ezt a f. hó 6-án tartott értekezlet.

De csalódott, kellemesen csalódott az új nemzedék is, melynek körében meg az a balhiedelem kapott lábra, hogy az öregebbek féltekenyek, hogy szándékosan mellőzik, hogy actiót nem indítanak, tán mert a vezetést az ifjabbakkal megosztani nem akarják.

Összejöttek, megismerték egymást és mind a két fél azt sajnálta, hogy már régebben nem történt,

Kimondhatatlan örömmel látták az öregebbek, hogy egy tehetségekben gazdag, tettrevágyó és — mert hisz a zsidó felekezetnek érdekeiről van szó, mely kitüntetések, állásokat nem nyújthat — önzellen és nemes lelkesedéssel eltelt nemzedék szíve egész melegével kész felkarolni felekezete ügyét, hogy megszüadítsa a sárga folttól, melyet a törvényhozás még mindig rajta hagyott. De az ifjabb generáció is láthatta, hogy lelkesedése mily gyönyör a tapasztalatokban gazdag, de az ifjabbakat mégis félreismert öregebbeknek. Láthatta, hogy boldog, midőn csalódására rájött és hogy örömet engedni ál neki az őt megillető tért és működést.

A kölcsönös felismerésnek, egyesülésnek ünnepe volt az, a legszebb, melyet évek, a tisztelet évei óta láttunk; kiinduló pontja volt új harmoniának, új lörekvéseknek, és küzdelmeknek és — adja Isten! — új diazlokknak is.

A hitközség új tanácsépületének a ztermét, melyben az értekezlet lefolyt és a mely nem

is kész még egészen, tudtommal még nem is avatták fel. *Az értekezlet felavatta.* A legszebb, avatás volt, melyet elképzelhetünk. Biztató jel, a jövőre nézve, hogy az első nagy gyűlés, melyet a teremben tartottak, az egész magyar zsidóságot oly mélyen érintő ügygyel foglalkozott és így foglalkozott. Szakitást jelent azon elvvel, hogy az ország első hitközsége, — tagjai számánál, mint intézményeinél fogva a világ egyik legnagyobbika, — csak lokális ügyeivel foglalkozhatik és nincs hivatva arra, hogy a felekezet zilált helyzetén segitendő, országos agitációt indítson meg.

A fővárosi zsidó intelligencia megtette az első lépést, *a vidéken a sor, hogy kövesse.*

A budapesti hitközség a vidéki hitközségekhez — ha szabad ilyen hasonlattal élnem, — körülbelül olyan viszonyban áll, mint állottunk mi az értekezlet előtt a vezetést kezükben tartó férfiakhoz. Indifferentizmussal vádolták az ifjabbakat. Egyszer csak előállottunk azzal, hogy im' a feltevés nem áll, az ifjabbak égnek a vágytól, hogy felekezetük becsületéért sikra szállhassanak és egy erre irányuló mozgalmat már meg is indítottak. És a vezetők örömmel nyujtottak kezét és a mozgalmat magukévá tették. A vidék eddig — és nem minden jog nélkül — hideg közönnyel vádolta a fővárosi zsidóságot minden iránt, a mi a felekezet egészét illeti. Nos, a fővárosi zsidóság megczáfolta a vádat, nagyarányu mozgalmat indított az egész magyar zsidóság érdekében, a vidéktől függ, hogy országossá legyen. És a vidék meg fogja tenni kötelességét.

Még csak egy megjegyzést:

Sokak előtt, kik a dolgokba beavatva nincsenek, sötét pontként tűnhet fel orthodox testvéreink esetleges ellenzése, akadékoskodása. Mi az orthodoxiát sokkal jobban ismerjük, becsüljük, semhogy ilyest feltételezhetnénk még abban az esetben is, ha azt, miről biztos tudomásunk van, nem tudnók. Az orthodoxok végtére zsidók, jó zsidók. Recipiálva ők sinesenek. A receptió hiánya az ő szemükben is folt a zsidó valláson és ki akarja elhíttetni velünk azt, hogy épp az orthodoxok nem vágyva vágnak megtisztítani a szégyentől azt, a mi előttük, mind-

nyájunk előtt oly drága: vallásunkat? Ettől azonban eltekintve, tényt konstatálunk, midőn azt állítjuk, hogy pl. a fővárosi orthodoxia jobb-
jai *örömmel üdvözlék a receptió kivívására irányult mozgalmat* és hogy azon vannak, hogy *hasonló mozgalmat hasonló céllal indítsanak ők is az ő körükben*. Sajnáljuk, hogy elkülönítik magukat, de az ügyre nézve végtére mindegy, akár velünk működnek, akár külön kívánják a receptiót. Fődolog, hogy az illetékes körök lássák, miszerint a vallás egyenjogúsítása az egész zsidóság kívánsága. Hogy ellenmozgalomtól tartanunk nem kell az orthodox közvetítő bizottság részéről sem, arra határozott ígéretét adta maga a közvetítő bizottság feje: Reich Ignác. »Öngyilkosságot követnének el« — szót — »ha ezt a mozgalmat elleneznök.« Erről az oldalról tehát, a mi különben magától értetődik, ügyünket, az egész magyar zsidóság ügyét féltenünk nem kell.

Szabolcsi Miksa.

*

A gyönyörű új községháza — bátran palotának mondhatnók — melyet igen sokan az értekezlet alkalmával láttak legelőször, barátságos külsejével, tág, világos, szellős folyosóival, lépcsőházaival már eleve a lehető legjobb benyomást kelti a látogatóban, melyet csak fokoz a második emeleten lévő díszterem, hol az értekezletet megtartották, annak daczára, hogy díszítésével, festésével majd csak hónapok múlva készülnek el. A főváros egyik legszebb terme. Szép, nagyon szép, de nem elég tágas arra, hogy mindazokat, kik az értekezletnél jelen lenni szerettek volna, be is fogadhatta volna. Egész tömegeknek kellett visszaérniök, mert a terembe be nem fértek. Az ifjabb írói nemzedék 20 tagja magára vállalta a rend fentartását, de hogy lehet rendet fentartani ott, hol nem mozoghatnak. Ember ember hátán állott: az ügy hívei, barátai, nem törődve a fullasztó hőséggel, szorongással, végig várva a két óráig tartó gyűlés végét, elfogott lélekzettel ügyelve minden szóra, a szónokokot majd bátorítva, éljenezve, megtapsolva, majd lehurrogva, másoknak a felszólalását követelve. A rend mindazonáltal pillanatig sem zavartatott meg, ha mindjárt tagadhatatlan, hogy az ülés heves, kritikus mozzanatok hián nem szűkölködött. Rég, nagyon régóta legelőször történt, hogy hitrokonaink országos helyzetükkel nyilvános ülésben foglalkoztak, ilyen gyűlést azonban a magyar zsidóság még soha, soha sem tarthatott. Ilyen summáját az érdemeseknek, tehetségeknek, tudásnak, intelligen-

czianak, tekintélynek hogy is mutathatta volna be azelőtt a csak negyedszázad előtt felszabadult magyar zsidóság! Sajnálva sajnáljuk, hogy a nagy szorongás következtében ki nem vihettük; mit szeretünk volna. Összeállítani ugyanis az összes jelenvoltak névsorát — nem volt egyetlenegy sem, ki az »intelligens« nevezetre igényt nem tarthatna — és hogy szorítkoznunk kell azok felsorolására, kiket egy állásból éppen észrevettünk. Be szeretettük volna mutatni mind, kiket szívük az értekezletre elhozott, hadd lássák az illetékes körök, hogy a zsidóság jobbjai mint vágynak teljes felszabadulás után; hadd lássák, a »türt« vallásnak milyenek a hívei; hadd lássák — és szégyeljük. De hiába, nem tehetjük. Meg kellett elégednünk egy nagyon, de nagyon hézagossal, melyet im' adunk. Ott voltak:

Dr. Adler Zsigmond orvos, dr. Bácskai Albert ügyvéd, dr. Balint Vilmos ügyvéd, dr. Báron Jónás egyet. m. tanár, dr. Baracs Marcell ügyvéd, dr. Breitenfeld Ferencz ügyvéd, dr. Bricht Lipót tanár, Beck Dénes bankigazgató, Brody József hivatalnok, dr. Brody Samu ügyvéd, dr. Braun Samu ügyvéd, Barna Izidor író, dr. Bányai Lipót ügyvéd, dr. Berényi Sándor ügyvéd, dr. Brachfeld Manó ügyvéd, dr. Berczeller Imre egyet. m. tanár, dr. Berczeli Antal ügyvéd, dr. Baumgarten Izidor kir. törv. bíró, dr. Czukor Samu ügyvéd, dr. Cziegler A. ügyvéd, dr. Dalnoky Béla ügyvéd, Hatvani Deutsch Sándor nagybirtokos, dr. Dávid Miksa orvos, dr. Darvay Fülöp ügyvéd, dr. Eulenberg Salamon ügyvéd, dr. Eröss Samu ügyvéd, dr. Feuer László egyet. r. k. tanár, dr. Fried Adolf ügyvéd, dr. Fried Vilmos ügyvéd, dr. Füredi Mór író, dr. Fodor Armin járásbíró, dr. Feleki Hugó orvos, dr. Feleki Béla ügyvéd, dr. Feleki Sándor orvos, dr. Fein Ignác ügyvéd, Frank Antal bankigazgató, Fürst Mihály író, dr. Fuchs Mór ügyvéd, farkasházi dr. Fischer Hugó ügyvéd, dr. Gruber Lajos alügyész, dr. Gráner Ernő ügyvéd, dr. Glász Izor orvos, Gonda Henrik mérnök, Gonda Dezső író, dr. Goldzieher Ignác akadémiai tag, Goldner Ignác mérnök, dr. Goldberg Rafael rabbi (Buda), Glück Tivadar hivatalnok, dr. Herz Armin ügyvéd, dr. Halász Frigyes ügyvéd, Haber Samu író, Dr. Kőrösi József főv. stat. hiv. igazgató, Kornfeld Zsigmond bankigazgató, dr. Kohn Samuel rabbi, Kohn Arnold kereskedő, dr. Kármán Mór egyetemi m. tanár, dr. Komor Gyula író, Keppich Lipót nagykereskedő, dr. Klein Gyula rabbi (Ó-Buda), dr. Kemény Miklós ügyvéd, Kann Emanuel nagykereskedő, dr. Kopitl Miksa ügyvéd, dr. Krausz Sándor ügyvéd, Kohner Zsigmond nagykereskedő, Megyeri Krausz Lajos gyáros, Dr. Löw Tivadar ügyvéd, dr. Lázár Béla tanár, Löw Henrik hivatalnok, Dr. Mezei Mór ügyvéd, dr. Mezei Sándor ügyvéd, dr. Munkácsi Bernát akadémiai tag, Méry Károly író, Makai Emil író, dr. Márkas Dezső ügyvéd, Mautner Adolf nagykereskedő, dr. Miesner Ignác ügyvéd, dr. Murányi Armin ügyvéd, dr. Mohr Mihály orvos, Gárdonyi Neu-

mann Frigyes nagykereskedő, ifj. dr. Neumann Sándor ügyvéd, dr. Neumann Antal ügyvéd, dr. Neuschloss Tivadar ügyvéd, dr. Onodi Adolf egyet. m. tanár, dr. Pollák Ilés ügyvéd, dr. Pollák Siegfried orvos, dr. Pick Miksa ügyvéd, Pollák Lipót rabbi, Palágyi Menyhért író, Palágyi Lajos író, Popper Ármin nagykereskedő, dr. Rózsavölgyi Manó ügyvéd, dr. Rott Jakab ügyvéd, dr. Radó Antal író, dr. Révész Károly ügyvéd, dr. Reichenfeld M. ügyvéd, dr. Réthi Mór műegyetemi tanár, dr. Rosenberg M. ügyvéd, dr. Ruzsnyák Samu ügyvéd, Schossberger Zsigmond báró nagybirtokos, Schossberger Nándor báró nagybirtokos, Sternthal Adolf nagybirtokos, dr. Szili Adolf egyet. m. tanár, dr. Szili Adolf ügyvéd, Singer Bernát nagykereskedő, Sváb Károly főrendiházi tag, dr. Szécsi Ferencz ügyvéd, Schweiger Márton az orsz. izr. iroda elnöke, dr. Simon József ügyvéd, Stärk Nándor műépítész, Strasser Manó nagykereskedő, Székely Béla író, Szómalházi István író, dr. Salgó József ügyvéd, Schwartz Ármin bankigazgató, dr. Stiller Mór ügyvéd, dr. Stern József ügyvéd (Ó-Buda), dr. Stern Samu egyet. m. tanár, dr. Székely Miksa ügyvéd, Tenczer Pál városi képviselő, dr. Tauszk Ede orvos, Baranyavári Ullmann Emil nagykereskedő, dr. Visontai Soma ügyvéd, dr. Vidor Zsigmond kórházi főorvos, dr. Vázsonyi Vilmos író, Vázsonyi Jenő mérnök, Wahrmann Mór hitk. elnök, dr. Weiser Károly kir. közjegyző, Weiss Berthold gyáros, Weiss Manfréd gyáros, dr. Weimann Fülöp kir. közjegyző, Weiszfeld Adolf hivatalnok, dr. Weisz Jakab orvos, Wirkmann József mérnök.

A vidékről ott voltak: várhelyi dr. Rósa Izsó, a szegedi zsidó hitk. elnöke és dr. Neumann Ede, nagykanizsai rabbi.

Magáról a tárgyalás lefolyásáról gyorsírói feljegyzések után a következő tudósítást adjuk.

*

Mezei Mór dr.: Igen tisztelt hitrokonok! A meghívót aláírt előkészítő bizottság nevében köszönöm ily örvendetes számban való szives megjelenésüket. Kérem, sziveskedjenek elnököt választani. (Éljen Mezei Mór!) Ha ugy méltóztatnék kívánni, az elnöklést elvállalom én; de kérem, hogy a szokásos elnöki megnyitó alól felmenteni méltóztassanak. Azt hiszem, a kérdés, melyet megbeszélünk, oly fontos, a rendelkezésünkre álló idő sokkal szűkebben van kimérve, sem hogy szabad volna azt formáságokkal elfecsérelni. Ily nagy számú konferenciát huzni, nyújtani nem lehet. Méltóztassanak egyszerű, őszinte, szívből fakadó köszönetemet fogadni, a belém helyezett bizalmukért. (Éljenzés.)

Méltóztassék tudomásul venni, hogy dr. Weinmann Fülöp, Marczali Henrik dr., Deutsch Sámuel hitk. elnök, dr. Tatay Adolf és Neumann Frigyes levélben

mentik elmaradásukat, kijelentvén, hogy a mozgalomhoz hozzájárulnak és azt szívből üdvözlők.

Igen tisztelt hitrokonok! Amint a meghívóból látni méltóztattak, a konferencia tárgya a hitfelekezetünk egyenjogúsításának kérdésében célravezető szükséges, vagy hasznos lépések megtevése. Maga a kérdés legkevésbé sem új. Ha bármely, a 60-as évekből származó, felekezetünk életére vonatkozó, akkori irodalmi terméket kézbe vesznek, meg fognak róla győződni, hogy már 1861-től fogva következetesen az izr. hitfelekezet szóvivői kijelentették, hogy az emancipáció nem lesz teljes és nem elégíti ki a zsidók kívánságát, ha kizárólag az egyének politikai jogainak megadására szoritkozik és nem terjed ki arra, hogy maga a hitfelekezet, mint olyan egyenrangú legyen az egyéb hitfelekezetekkel.

Maga a tárgy, az eszme, a kívánság, melyet hangoztatunk, nem új hitfelekezetünk körében; én azt hiszem, hogy arra nézve, hogy a felekezetnek egyenjogúsítása kívánatos és hogy azt mi zsidók már felette sürgősnek tekintjük és érezzük, e részben nem lesz nézeteltérés és nem kell talán vitát támasztani. A tanácskozás inkább oda fog concludálni, hogy ezen kívánságunk megvalósításához milyenek legyenek a célra leginkább vezető eszközök és mikor kellene ezeket legezlszerűbben érvényesíteni. (Éljenzés.)

Mielőtt erre nézve véleményüket kérem ki, bátorodom bejelenteni, hogy az értekezet némely tagja már kész emlékiratot, mint látom, a képviselőkhöz intézendő kérvény tervezetét készítette el. Azt hiszem, legezlszerűbb lesz, ha méltóztatik megengedni, hogy először a tervezet olvastassék fel, s azután tessék határozni.

Jegyzőkül: Márkus Dezső dr. és Vázsonyi Vilmos dr. urakat kérem fel.

Vázsonyi Vilmos dr. (kit lelkesen megéljeneztek) felolvassa a tervezetet, melyet több helyen perczekig tartó zajos éljenzéssel, tapssal fogadtak és melynek szövegét olvasóink lapunk más helyén találják.

Márkus Dezső dr.: A lelkes fogadtatás, melyben a felolvasott kérvény részesült, az a lelkesedés, melyet érdemes elnökünk szavai keltettek, feleslegessé teszi annak indokolását, hogy a mozgalmat egyáltalán miért indították, csak néhány szóval leszek bátor szives engedelmmükkel megokolni azt, hogy miért indították éppen most. Válaszolhatunk ezen kérdésre azzal, mivel a hölcselők szoktak válaszolni arra a kérdésre, hogy a létre tulajdonképpen mi szükség? A lét maga bizonyítja szükségét és ezzel meg van okolva a lét. Én is azt mondom, hogy az a körülmény, amely az egész zsidóságot foglalkoztatja, az a körülmény, hogy ebben a teremben ily díszes és számos társaságot üdvözölhetünk, már ez maga igazolhatja, hogy a mozgalom megindítása nemcsak helyes, de időszerű is volt. De tisztelt uram, ugy vélem, hogy ha megvannak valamely

szép és nemes eszmének megvalósítására az eszközök; úgy annak megvalósítására az időpontot külön megállapítani teljesen felesleges, épp úgy, ha megvan a lehetősége annak, hogy valamely ország 700,000 állampolgár sorsán javítsunk, vagy megszüntessük azon jogtalanságot, amelyet ezen országban tényleg tapasztalunk, el kell tünnünk: akkor, uraim, indokolni azt, hogy miért inditunk és mikor inditunk ezzel szemben mozgalmat teljesen felesleges (élénk helyeslés), mert ily mozgalmat mindig meg kell indítani, élesíteni és ébrentartani, mindig, míg a jogtalanság meg nem szűnik, míg a sérelem nem orvosoltatik. Jogos-e a mozgalom: ezt önök előtt vázolni fölösleges. Hiszen a magyar törvényhozás, midőn az 1867. XVII. törvény-cikkben a politikai és polgári egyenjogusítást mondja ki az izraelitákra nézve, megtette az első lépést a zsidók teljes egyenjogusítása felé minden irányban.

Azóta 25 esztendő múlt el. Nem vehetnek szemünkre semmit. Nem lehet, hogy továbbis megmaradjon a mostani állapot, elégségesnek tarthatjuk a negyedszázados várakozást arra, hogy a törvényhozás ismét egy lépéssel tovább menjen, befejezve azt, mit az 1867. évi XVII. tcz. az 1848-iki törvényhozás alapján kifejezésre juttatott; lehetővé tegye azt, hogy a magyar állam a jogegyenlőség és szabadság elve alapján minden egyes polgárra nézve megvalósítsa a jogegyenlőséget.

Időszerű azért is a mozgalom, mert mint halatni méltóztatott és amint a tényeknek meg is felel, hazánk abban a szerencsés helyzetben van, hogy összes politikai pártjai szabadelvűeknek vallják magukat. Nincs okunk kételkedni, ha ezen óhaj kifejezésre fog jutni, a kormány, melynek a szabadelvű pártok túlnyomó többsége rendelkezésére áll, a jogegyenlőségnek minden polgárra való kiterjesztését végrevalahára meg fogja valósítani.

Időszerűnek tartottuk a mozgalom megindítását azért is, mert maholnap a haza minden polgárának alkalma nyílik majd arra, hogy a magukat szabadelvűeknek hirdető pártok programjai és jelöltjei közt melyikhez sorakozzék és óhajtjuk, hogy ekkor alkalma nyíljon polgártársainknak is elfogadni azt a szabadelvű programot, melyét minden szabadelvű jelölt és ezzel lehetőleg ki van mondva, minden jelölt ékes szóval hirdetni fog.

Ezek voltak, tisztelt uraim, röviden az okok, melyek a mozgalom megindítására indítottak bennünket, most indítottak, ismétlem újból, mert éppen abban a szerencsében részesülünk, hogy a mellettem ülő elnök ur (Éljen!) 30 éve küzd az eszmékért s örülünk neki, hogy a zsidó egyenjogusítási törekvéseknek ily régi, kipróbált harcosát sikerült részére megnyernünk. (Lelkes, hosszantartó éljenzés.)

Elnök felolvassa a czeglédi hitközség üdvözlő sürgönyét, mely így hangzik:

A czeglédi zsidó hitközség előjárósága a legnagyobb lelkesedéssel csatlakozik a felvetett eszméhez és kitartást kíván megvalósításához. Váradai Dá. id. hitk. elnök.

Feleki Béla dr. mielőtt az előterjesztett memorandum érdeméhez hozzászól, köszönetet kíván szavazni a mozgalom kezdeményezőinek, kik az által, hogy a jelen értekezlet a hazai zsidóság legkiválóbbjainak jelenlétében tartatik meg, már is eredményre hivatkozhatik. E gyűlés egybehívói halára kötelezték a zsidóságot, de egyszersmind érdemeket szereztek a valódi liberalizmus és a magyar haza iránt.

A lelkes hangulat, mely az előtte szólók beszédeit kísérte, bizonyíték a mellett, hogy a mozgalom megindítására elérkezett az idő. Haszonöt év múlt el, hogy a magyar zsidóság a maga érdekében mit sem tett, a maga részére mit sem követelt. De azért ezen idő nem múlt el hiába, mert bebizonyították a magyar zsidók, hogy sem hazaszeretelben, sem a magyarság érdekeinek előmozdításában más felekezeti őket felül nem mulja. A mit a zsidók maguk részére kérnek, az a szomszéd államokban, melyek a liberalizmusnak még hirével sem dicsekedhetnek, rég törvénynyé vált.

Indítványozza tehát, hogy az értekezlet a mozgalom megindítását helyesli, a felolvasott memorandum felsorolt irányelveket fogadja el, és a mozgalom keresztülvitelére végrehajtó bizottságot küldjön ki, mely minden határozó lépésről az értekezletnek jelentést tegyen.

Szónok következő szavakkal fejezi be felszólalását: Azt hiszem, a felekezeti sajtónak is kell köszönetet szavazni, az »Egyenlőség« szerkesztőjének első sorban, (lelkes éljenzés) kinek oly nagy része van a mozgalom megindításában és továbbvitelében. (Éljen Szabolcsi Miksa! Éljen az »Egyenlőség«!) Kérem az elnök urat, miltóztassék a szűkebb bizottságra nézve előterjesztését megtenni.

Lőw Tivadar dr.: Kedves testvéreim Izraelben! Az előttem szólott határozati javaslatához hozzájárulok és szívesen szavazok köszönetet a mozgalom kezdeményezőinek. Szóló ezután kiterjeszkedik a bevett és nem bevett, az elismert és el nem ismert vallások közötti különbségre. A zsidó felekezeti közösséget csak úgy tekintik, mint valami dalárdát, vagy tüzoltó egyesületet. (Derűltség) Ecssetli a kedvezőtlen körülményeket, melyek miatt az egyenjogusításra irányuló mozgalomnak szünetelnie kellett s visszacmlékezik az antisemita mozgalmakra. Most, hogy az újabb mozgalmat kezdeményezték, egész lelkesedéssel csatlakozik a zsidó ifjusághoz, csatlakozni fognak az öregek mind. Szívesen áll be katonának, (Éljen!) hogy segítse a zászlót győzelemre vinni. Isten áldását kéri az értekezlet törekvéseire.

Tenczer Pál: Kedves barátaim. Egy pontja van ezen kérvénynek, amely pont engem visszemlékeztet

egy időre, 30 évvel ezelőtt, 1861. december havára. Akkor egyésgyűltek többen és azt akarták, hogy petitionáljunk az országgyűléshez az egyenjogusítás érdekében és akkor abban a gyűlésben, melyben úgy látszott, hogy a többség a kérvény mellett van, egy alig 26 éves fiatal ember ez ellen felszólalt, azt mondva, hogy a zsidók ne petitionáljanak. Ez az ifjú Mezei Mór volt. (Éljenzés). Mezei Mór volt az, ki 30 év előtt kimondta, hogy ne petitionáljunk. Ma már ki van mondva a kérvényben, hogy a zsidók nemcsak önmagukért folyamodnak, hanem kérvényeznek a szabadság, a democratia, az egyenlőség érdekében.

Ez az, a mit ki kell emelnünk és mindenki, aki most nem is működött közre, lelke mélyében örül ennek az értekezletnek. Egynek óhajtók kifejezést adni. Abból az ifjuságból, melynek Mezei Mór állott az élén a halvas években, már kevesen élnek, de egy az ami dagasztja keblemet, azt hittem, nem létezik ifjuság, mely oly lelkes, mint a 61-iki és hála istennek, látom, hogy van (Hosszan tartó eljenzés és taps) Ez az ifjuság fogja körében látni a véneket is, kik vele együttesen kívánnak közreműködni a jó ügy, a haza és felekezetünk érdekében. Ama ifjusághoz tartozott az alig 30 éves W a h r m a n n Mór, (Éljen!) tartozott R ó s a I s ó, (Éljen!) csekélységem is közreműködött (Éljen!) és most mindnyájunkat itt találnak, hogy önökkel együtt dolgozzunk. Lőw Tivadarral mondom én is, tisztelt barátaim, hogy eredmény és siker kísérelje működésüket. (Éljenzés).

Ifj. Neumann Sándor dr. Csatlakozik az előtte szólott szavaihoz. Örömmel értesült a mozgalomról és azonnal szolgálatába állott. Időszerű a mozgalom, mert levegőt követelni mindig időszerű. Negyedszázadon át kipróbálták a zsidóság hazafiságát, vérrel, pénzzel, munkával mindenkor készségesen áldozott a haza szent ügyéért. Az irodalomban kiváló szerepet játszik a zsidóság, mely nem is tudna másképen cselekedni, mint hazafiasan, ismerjék hát el nemcsak a zsidó embert mint politikai jogok birtokosát, hanem a felekezetet is, mint ilyet. Hozzájárul Feleki Béla dr. indítványához. (Éljenzés).

Wahrman Mór: (Halljuk! Halljuk! Szünni nem akaró taps és eljenzés) A lelkesedést és lelkesültséget szavaim szükségesnek tartom az ily mozgalomnál. Mindenesetre szükséges ahhoz, hogy bizonyos eszmények és eszmék tágabb körben terjedjenek el, hogy lelkesítő szavak kíséreljék őket. De kizárólag ily lelkesítő szavakkal be nem érhetjük, mert gyakorlati törekvéssel állunk szemben.

Az mindnyájunk előtt tiszta, hiszen zsidók vagyunk, hogy a jogegyenlőséget, felekezetünk tökéletes egyenlőségét más felekezetekkel óhajjuk, akarjuk és mondjuk azt is, hogy ez magától értetődő dolog. Önnyilkosságot renki sem akar elkövetni, pedig öngyil-

kosság volna, ha ezen óhajban mindnyájan részt nem vennénk.

Azt hiszem, egyik határozatunk az lesz, hogy a jelenlevők mind bozzájárulnak, ha az eszme megvalósítását kívánjuk; ehhez mindnyájan hozzájárulnak. De másrészt áttérve a gyakorlati tekintetekre, mást is kell határozni és ez épen abban áll, felfogásom szerint, hogy kisebb szűkebb bizottság küldessék ki, mely majd foglalkozik ezzel a kérdéssel. Először is azt tartsa szem előtt, hogy melyik lesz a helyes időpont, mikor a kérvény benyújtandó lesz a jövő országgyűlésen, mert hiszen most még össze sincs hívva, másrészt kellő tájékozást kell szereznie arra nézve, hozzájárulnak-e az ország többi hitközségei is? (Közbeiktatás: Reméljük és várjuk!) Remény nem elég, biztosat kell tudni Nem elég, ha Budapestnek 500—600 bármily kitűnő hitsorsosa együtt érez, de okvetlenül szükséges, hogy a mozgalom országossá tétessék, hogy az ország egész zsidósága hozzájáruljon és kész legyen bennünket támogatni, mert csak akkor lesz értékes az akció, ha minél szélesebb körű. Erre nézve tájékozást kell szerezni.

Harmadszor pedig a kérvény szövegére nézve kell, hogy egyetértés uralkodjék, mert őszintén megvallom, a kérvény szövegezését, bár a kérvények sorsát a képviselőházban huszonhárom év óta ismerem és tudom, hogy szóról-szóra nem is szokták elolvasni, mégis roppant fontosnak tartom. Minden egyes szóra. Minden egyes kitételre vigyáznunk kell. (Halljuk, halljuk!)

Azt hiszem, az ily nagy értekezlet, mint a mienk, nem igen képes a kérvény minden egyes kitételét, kifejezését megszabni. (Ugy van.) Szűkebb bizottság képes csak erre. Én például magam részéről bevallom, hogy egyes részleteit a kérvény tervezetének czélszerűnek nem tartom, annak folytán tökéletesen hozzájárulok ahhoz az indítványhoz, hogy szűkebb bizottság küldessék ki, de azzal a határozott utsítással, hogy három pontra terjessze ki figyelmét és működését, t. i. 1) Állapítsa meg az időpontot, mikor volna a kérvény esetleg az új országgyűléshez benyújtandó.

2. Tegye magát érintkezésbe lehetőleg az ország minden egyes hitközségével és azok tagjaival, hogy jelentést tehessen arról, kikre számíthatunk, kik hajlandók támogatni.

3) Állapítsa meg a kérvény szövegét, mely az egyes hitközségek részéről aláírandó volna.

Csatlakozom ahoz az indítványhoz is, hogy az elnöknek és a közreműködőknek köszönet szavaztassék. (Hosszantartó lelkes eljenzés.)

Palágyi Menyhért, kit élénk eljenzéssel adnak, dicsérettel adózik a kérvény tervezet^{én} ellenének dolgok, melyeknek igazságos volta még emel^{te}g emel^{te}ződik, és ilyen a zsidóság óhajja. Mégis minden alkalmasságtalanságai okozott legna-

érvek sorozata, melyet a kérvény szerkesztői felhoznak. Kiemeli, hogy a kérvényben le vannak leplezve a mozgalom nyílt és titkos ellenségei. Egészben véve a kérvénytervezet alapján kívánja a memorándumot kidolgoztatni és azért következő hat. javaslatot nyújtja be:

Az értekezlet kimondja, hogy a zsidó felekezet egyenjogúsága érdekében mozgalmat indít és a felolvasott memorándumot az országgyűléshez intézendő kérvény alapjául elfogadván, minden pontjához ragaszkodik. Az értekezlet végrehajtó bizottságot alakít, melynek kötelességévé teszi, hogy a mozgalom élesztésére minél gyorsabban lépjen érintkezésbe a vidéki zsidósággal és a kormányt, valamint az összes országos pártokat küldöttségileg kérje fel a benyújtandó kérvény támogatására. A végrehajtó bizottság feljogosítottatik, hogy magát különös tekintettel a vidéki zsidóságra a szükséghez képest új tagokkal kiegészíthesse.

Dr. Rósa Izó: Vidéken szerzett tapasztalatai alapján mondhatja, hogy Wahrmann Mór aggodalmait, hogy a vidéki hitsorsosok esetleges nem csatlakoznának a mozgalomhoz, nem lesznek igazolva. A fővárosban, hol a zsidóság száma oly tekintélyes, hol a hitközség mintaképe Magyarország többi hitközségének, talán alig képesek felfogni, hogy a vidéki zsidók, kik nincsenek ily tömegben együtt, mily súlyosan érzik a felekezet viszás helyzetét. A vidéki zsidóság csak azt várja, hogy a fővárosban meginduljon a mozgalom, és kész örömmel fog hozzá csatlakozni. Szólok nincs ugyan egyenesen főlhatalmazva, de azért Csongrád, Gsanád, Torontál és Bács megye összes hitközségei nevében kijelentheti, hogy azok kész örömmel csatlakoznak majd a mozgalomhoz. Ajánlja elfogadásra Wahrmann Mór indítványát. (Éljenzés).

Wahrmann Mór kijelenti, hogy ő nem aggodalmakról szólt, hanem csak azt kívánta, hogy tájékozást szerezzenek. Csak örülni fog rajta, ha ennek az eljárásnak kedvező eredménye lesz.

Vázsonyi Vilmos dr.: Minden ülésnek, ha hatást akar keltetni, factummal kell végződnie. A végrehajtó bizottság megalakítását helyeslem, de ez nem elég, tisztába kell jönnünk meg ma a kérvény tekintetében is. Azt senkisésem akarja, hogy a kérvény minden mondata változatlanul maradjon, de már itt el kell határozni, vajjon helyesek-e lényeges pontjai, helyes-e hangja és egész constructiója. A mi a memorandum hangját illeti, kerülni akartunk két szélsőséget. Kerültük a provokáló hangot, mert kisebbség nevében szólva, a provocatio határtalan könnyelműség. De kerülni akartuk másfelől a túlságos, opportunistikus alázatosságot is, mert nem alamizsnát kértünk, hanem jogot és azt tartom, hogy midőn felekezeti kérvényünk számára egyenlő szabadságot követelünk, az a szabadság kell használnunk, mely szabad embereket jellemző. (Zajos

helyeslés.) Kalapot emelek az opportunistikus politika előtt, bár erkölcsi értéke mindig csekély, ha sikerekre tud rámutatni, de ha a lefolyt huszonöt. esztendő története azt mutatja, hogy opportunistikus magatartásunk kudarcot kudarc után hozott reánk, ideje, hogy szakítsunk e magatartással és haladjunk ezentúl az önértzet és férfiaság ösvényén. Ha önértzetesek leszünk, az erkölcsi diadal már is a miénk és tényleges sikerre is nagy a kilátásunk. Ha alázatosság és opportunistikus maradjunk, az erkölcsi bukás már is megvan és a tényleges bukás sem fog elmaradni! (Mozgás, kitörő éljenzés.) Egyet tertsünk szem előtt: Nem szégyen elnyomott felekezethez tartozni, hiszen a többség a kisebbséget elnyomhatja, de szégyen oly felekezet tagjának lenni, mely alárendelt helyzetéből minden eszközzel kiemelkedni nem akar és önértetes, férfias tette képtelen. Ajánlom Palágyi Menyhért határozati javaslatát. (Zajos, hosszantartó éljenzés, ellenmondás több felől.)

Dr. Graner Ernő arra int, hogy óvakodjanak minden túlzástól. Kéri, hogy az elnök bocsássa szavazás alá Wahrmann Mór indítványát. A kérvénytervezet a kiküldendő bizottságnak czinczúrául szolgálhat, de a tenorja kifogásolandó.

Dr. Czukor Samu nem tartja helyesnek a kérvénynek egyes részleteit, nevezetesen az 1868: 53. törvénycikkre vonatkozó érvelését, ellenben helyesli azt, mit Wahrmann Mór ajánlott, hogy a vidéki hitközségek véleménye kikérendő. Tart tőle, hogy a mozgalomnak kétféle ellensége lesz. Egyesek ellene lesznek valódi meggyőződésből; fájdalom, ezek a zsidóság kebeléből fognak kikerülni. (Élénk ellenmondás). És lesznek olyanok, kik amazok meggyőződését ürügyül felhasználva akarnak majd az ügynek ártani. (Szabolcsi Miksa: Boesánat, az orthodoxok sokkal jobb zsidók, semhogy mozgalmunkat elleneznek.) Nevet nem említetttem. Szónok végül hozzájárul Wahrmann Mór indítványához.

Elnök kötelességének tartja kijelenteni, hogy azt nem szabad hinni, mintha e mozgalomnak a zsidóság kebelében ellenségei volnának. Ezután szavazásra kerül a dolog, a kérvénytervezetet általánosságban elfogadják. Dr. Vázsonyi Vilmos és Palágyi Menyhért, hogy egyhangu határozatot lehetőségessé tegyenek, visszavonják indítványaikat, mire az elnök kimondja, hogy az értekezlet Wahrmann Mór javaslatát elfogadta és ehez képest a végrehajtó bizottság megalakítására kiküldi Sternthal Adolfot, Löw Tivadar drt, Tenczer Pált, dr. Stiller Mórt, Kornfeld Zsigmondot továbbá a elnököt és jegyzőket.

Szabolcsi Miksa ezután bejelenti, hogy járt nála egy református lelkész, lapja egy hűséges olvasója, ki a mozgalom céljaira 10 forintot adott át neki. Azt a szelid szemrehányást tette a keresztény lelkész, hogy a zsidók, ha előbb lehettek volna reci-

piálva és azután emancipálva, bizonyára már régebben mozgolódtak volna az emancipáció érdekében. Szóló még az orthodoxia magatartására nézve lesz megjegyzést Czukor dr. nyilatkozatával szemben, melyet olvasóink e tudósítást bevezető cikkben megtalálnak.

A lelkes éljenzéssel fogadott szavak után elnök az értekezletet bezárja.

A zsidó hitfelekezetnek a törvényesen bevett felekezetekkel egyenjogositása tárgyában a képviselőházhoz intézendő kérvény tervezete.

A f. hó 6-án tartott értekezleten felolvasta: Dr. Váczsonyi Vilmos jegyző.

Közel huszonöt esztendeje, hogy hazánk törvényhozása az ország izraelita lakosait a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosultaknak nyilvánította.

Es amit eddigelé törvények tiltottak: résztvenni e haza felvirágoztatásában, segédkezni ez ország művelődésének fejlesztésében, tevékenyen előmozdítani minden törekvést, melynek célja Magyarország állami egysége és nagysága — mindeme feladatokból és törekvésekből részt velték most magának a felszabadult zsidóság is. Állam és nemzet mindenkor szentek voltak a magyar zsidók előtt, körükből sohasem emelkedett hang, mely megtagadta volna a nemzetet, megtámadta volna az állameszmét. A zsidó felekezet nemcsak hogy nem lázadt fel soha a magyar kultúra ellen, hanem egyenesen annak egyik leghívőbb apostola. Eléggé elismerik hazafias működését a külföldi magyarellenes lapok, melyek mint az erőszakos magyarosítás és chauvinismus előharczóit szidalmazzák. Eléggé behívenyítja magyar szellemét a pártatlan statisztika, mely világosan kimutatja, hogy a zsidó a magyarság tekintetében a felekezetek közt a második és az általa fenntartott iskolák majdnem kizárólag magyar nyelvűek.

A jogeszmének sarkalatos következménye, hogy a köteleességekkel jogok és a jogokkal köteleességek járnak. Köteleességeiket a zsidók állam és nemzet iránt mindig híven teljesítették és mégis a többi felekezettel egyenlő jogállást nem élveznek. Mert alig hozta meg a törvényhozás azt a törvényt, mely az ország zsidó polgárait az ország más vallásu polgáiraival egyenlő jogokkal ruhazza fel, egy másik törvényt alkotott, mely megtagadja az egyenjogúság elvét és a zsidó felekezetet a többi felekezet színvonalá alá degradálja.

Az 1868. LIII. t.-cz. »a bevett keresztény vallásfelekezetek viszonyosságáról« már ezimével is korlátot von a törvényesen bevett keresztény felekezetek és a zsidó felekezet közt; tartalma pedig olyan természetű, hogy erre alapítja a gyakorlat azon tilalmat, hogy Magyarországon zsidó híre állítani nem szabad. A törvényhozás mintha érezte volna e törvény igaztalanságát, annak bekezdő soraiban kijelenti, hogy csak ideiglenes érvényre van szánva, »addig is míg a vallásfelekezetek egyenjogúsága törvény által egyetemesen« szabályoztatnék. Az ígért egyetemes törvény meg nem hozatott, de helyette az 1885 évi főrendiházi reform újabb sérelmet ejtett a zsidó felekezeten, midőn annak képviselőjét kihagyta a főrendek sorából és ma annyira jutottunk már, hogy hivatalos fogad-

tatások alkalmából a zsidó hitfelekezetek küldöttségeit nem is fogadják a felekezetek sorában!

E lealacsonyító helyzetből akarjuk a zsidó felekezetet kiemelni. Azt akarjuk, hogy e felekezet minden tekintetben egyenlő jogállást élvezzen a többi felekezettel, mert azokkal egyenlő köteleességeket teljesít.

Mi annak a felfogásnak vagyunk hívei, mely az 1868: LIII. t.-cz. bekezdő soraiban nyilvánul; a vallásfelekezetek egyenjogúságát szabályozó egyetemes törvényben a vallásszabadság összes óhajaink kielégítést nyernek. A vallásszabadság elvének vagyunk barátai nemcsak mint zsidók, hanem mint magyar polgárok is, mert azon nézetben vagyunk, hogy egyedül ez az elv orvosolhatja teljesen vallásügyünk sebeit. Csak ama rendszer érvényesülése, hogy az állam felekezetenélküli közösség, melynek kebelében, és melynek alárendelve minden felekezet egyenlő jogokat élvez, ha hitelvei a törvénybe nem ütköznek; csak ama rendszer uralma, mely az állam és egyházi feladatokat szigorúan szétválasztja, az állami feladatokat az államnak tartja fenn, de szabadságot enged az egyenlőjogu egyházaknak a tisztán egyházi jellegű feladatok teljesítésében. A vallásszabadság elvétől várjuk felekezetünk helyzetének megjavulását, ettől vallásügyünk kívánatos üdvös reformját; a mit tehát az országgyűléstől első sorban kérünk, az, hogy hozza meg végre azt a törvényt, melyet már az 1868: LIII. t.-cz. bekezdése megígért, léptesse életbe a vallásszabadság rendszerét.

Sohasem kerestük fel még kérelemmel hazánk országgyűlését. Önmagunkért kérni nehezünkre esett. És most is lehetőleg kerülni akarjuk, hogy egyedül magunkért kelljen kéréssel fellépniünk! Olyan orvoslást kérünk tehát, mely nemcsak a rajtunk elkövetett sérelmeket orvosolja, hanem egyuttal a vallásügy terén uralkodó minden igazságtalanságot eltöröl. Magunkért csak akkor kérünk, ha az országgyűlés az általunk ajánlott orvoslási módot el nem fogadja.

A képviselőház többsége a legutóbbi vallásügyi vitában azon álláspontra helyezkedett, hogy a vallásügyet »történeti alapon« óhajja tovább fejleszteni. E határozat csak azt jelentheti, hogy a képviselőház a bevett vallásfelekezetek rendszeréről a vallásszabadság elvére áttérni nem akar, hanem, mint eddig, történeti fokozatosságai sorban bevette az egyes felekezetek-t, hasonló eljárást akar követni továbbra is. A történeti alap emlegetése csak így értelmezhető, s nem ürügy akart lenni a maradiságra, hanem egyszerűen ki akarta tuzni a fejlődés irányát. Minthogy hazánk azon szerencsés helyzetben van, hogy összes pártjai szabadelvűeknek vallják magukat, a különbség a vallásügyi vitában csak az lehetett közöttük, hogy a kisebbség a vallásszabadság rendszerével, míg a többség a jelenlegi rendszer alapján akarta a sérelmeket orvosolni; abban azonban közöttük eltérés nem lehetett, hogy a fennálló sérelmeket orvosolni kell.

Ha tehát a képviselőház többsége ragaszkodnék állásponthoz és a bevett felekezetek rendszerével szakítani nem akarna, azt kérjük az országgyűléstől, hogy a zsidó felekezetet iglassa a bevett felekezetek sorába.

Hisszük és reméljük, hogy ezen kérelmünk ellen az országgyűlés egyik pártja részéről sem fog hang emelkedni. Mert azoknak is, kik a bevett felekezetek rendszerének ellenségei, meg kell ragadniok minden alkalmat, hogy e rendszer legfőbb igazságtalanságai megszűnjenek; pedig e rendszer által okozott legua-

gyöbb sérelem a zsidó felekezet bevételeivel megszűnik; mert a be nem vett felekezetek közt a zsidó 700 ezernél több hívővel szerepel, míg a baptisták összes száma 884.

Nem hihetjük, hogy a képviselőháznak szabad-
elvű politikai hitvallást követő tagjai közt akadna egy is, a ki továbbra is fenn akarna tartani azt a megszégyenítő állapotot, hogy a zsidó felekezet és a bevett felekezetek közt nincsen viszonyosság és a zsidó felekezetnek a fő endiházban, a hol minden bevett felekezetet képviselve van, képviselője nincs.

Tudvalevő, hogy a gyakorlat az 1868: LIII. t.cz.-re, melynek 1. §-a szerint mindenkinek szabadságában áll más hitfelekezet kebelébe áttérni, alapítja azt a tilalmat, hogy hazánkban a zsidó vallásra áttérni tilos. Nézetünk szerint a gyakorlat nem áll törvényes alapon. Mert a jogállamnak az az elve, hogy minden meg van engedve, a mi nincsen egyenesen eltiltva. Az 1868: LIII. t.cz. egyetlen szakasza sem tiltja a zsidó hitre való áttérést; mert abból, hogy a törvény csak a bevett keresztény vallásfelekezetek áttérését szabályozza, csak az következik, hogy az áttérés a bevett keresztény vallásfelekezetek és a zsidók közt minden szabály korláta nélkül megtörténhetik. Ha pedig a rendőrállam elvét valljuk, hogy minden meg van tiltva, a mi nincsen egyenesen megengedve, akkor vonjuk le ebből mindkét oldalról a következményeket: akkor a zsidóknak sem szabad áttérniök a bevett vallásfelekezetek kebelébe, mert nincsen egyetlen törvény sem, mely azt nekik határozottan megengedné és az 1868: LIII. t. cz. éppen olyan kevésbé szabályozza a bevett keresztények áttérését a zsidó hitre, mint a zsidókat a bevett keresztény felekezetekre.

Tényleg azonban ellenkező gyakorlat uralkodik. olyannyira, hogy még a külföldön, idegen állam törvényei szerint történt áttérést sem ismerik el itthon törvényesnek. Képtelenek vagyunk megtalálni e felfogás helyességének magyarázatát, képtelenek vagyunk belátni, hogy micsoda magasabb érdek követeli azt, hogy e felfogásnak számtalan család boldogsága essék áldozatul. Nem mint zsidók, mint magyar polgárok szegyenkezünk, valahányszor arról hallunk, hogy polgártársaink kénytelenek kilépni a magyar állam kötelékéből csak azért, hogy más, rendszeren az osztrák állam polgárai sorába lépve, a zsidó hitre áttérhessenek. És míg a kivándorlókat kényszereszközökkel akadályozzuk meg abban, hogy távol e hazától keressenek meg kenyerüket, mert a nemzetnek minden polgárára szüksége van, addig törvénnyel kényszerítünk egyes polgárokat, hogy megszűnjenek magyarok lenni.

Az áttérési tilalom, mely a vallási kényszer közepekori elvét tartja fenn, első sorban a közszabadság súlyos megsértése, mert lehetlenné teszi az ország keresztény lakosainak, hogy szabad akaratuk szerint változtassák hitüket. De sérti másfelől a zsidó felekezet azon jogát, hogy vallását szabadon gyakorolja, mert a vallás szabad gyakorlatához tartozik az a jog is, hogy mindenkit, a ki arra önként jelentkezik, hitfelekezetébe felvehessen. Nemcsak jogellenes, hanem bántó és megszégyenítő e tilalom felekezetünkre nézve, mert ok nélkül bizalmatlanságot és kicsinylést árul a zsidó vallás szabványaival szemben; bántó és megszégyenítő, mert úgy tekint a zsidó felekezetet, mint a társadalom fekélyes osztályát, melytől az áttérési tilalom vesztegzárával kell óvni a társadalom egészséges rétegeit. E tilalomban meg van a házasságkötés

szabadságának megsértése is, mert lehetlenné teszi oly házasságokat, melyeket e tilalom híján megkötöttek volna.

Az 1867. XVII. t.-cikkkel szemben az 1868. LII. t.-cz visszaesés, sőt egyenes ellentét. Az egyenjogúság a polgári és politikai jogok tekintetében kizárja annak lehetőségét, hogy az állam szempontjából a zsidó vallást ne tekintsék egyenlőnek bármely keresztény vallással és lehetlenné teszi azt, hogy a keresztény és zsidó vallásfelekezetek közt is ne uralkodjék teljes viszonyosság. Mert a jogi egyenlőség hiányát maga után vonja a társadalmi egyenlőség hiányát is. Hogyan tekinthetné a társadalom a zsidót egyenrangúnak, midőn az oly furcsa jogállású felekezet tagja, melyből kilépni szabad, de a melybe belépni tilos és midőn a felekezet alárendeltsége a főendiház szervezetében oly praegnans kifejezésre jut.

A jogi és társadalmi egyenlőtlenység megszüntetésére irányul mozgalmunk. Nem vádolhat tehát bennünket senki sem egyoldalú felekezetiességgel. Mert felekezeti politikát csak az a hitfelekezet csinál, mely több jogot, több hatalmat, több befolyást követel magának, mint a többi; nem csinálhat tehát az elnyomott helyzetben levő zsidóság, melynek minden vágya, összes törekvése csak annyi, hogy a többi felekezettel egyenlő színvonalra emelkedhessék.

A felekezeti politika harcz a jogtalan túlsúlyért, a zsidóság harcz a harcz az egyenlő jogért. A felekezeti politika küzdelem a nélkülözhető hatalmi pompáért, a zsidóság küzdelem a nélkülözhetlen létminimumért. A felekezeti politika gyökere a túlhajtott önzés és igazolni csak a vallási fanatizmus tudja; a zsidóság törekvéseinek gyökere a jogos önérték és e törekvések igazságát a demokrácia magasabb szempontja is igazolja. A demokrácia és a zsidóság érdeke, mindaddig, míg a zsidóság a többi felekezettel egyenlő polcra felemelkedni nem tud, szoros összefüggésben van. A zsidó felekezet mai helyzete a valódi demokrácia elvének súlyos megsértése és a zsidóság, midőn e helyzetben változtatni akar, nemcsak önmagáért, hanem a demokráciáért is sikra száll. A ki a demokráciát komolyan veszi, annak be kell vallania, hogy ma a demokráciának alig van nagyobb aktuális feladata, mint a zsidóság sorsának megjavítása.

Bizalommal fordulhatunk tehát a magyar nép választottaihoz. Bizunk abban, hogy a demokrácia minden igaz híve támogatni fogja törekvéseinket. Bizunk abban, hogy mindazok, a kik tudatában vannak a magyar államiság érdekeinek, be fogják látni, hogy a 700 ezernél több tagot számláló, állambü, nemzeti érzéstől áthatott, magyar kulturában nevedett és annak szolgálatában álló zsidó felekezet egyenjogúsága egyúttal a magyar állameszme érdeke és biztosítóka.

KÉRELEM OLVASÓINKHOZ. Felkérjük lapunk igen tisztelt olvasóit, hogy az „Egyenlőség“-et a képviselőválasztási mozgalmakról, a mennyire azok felekezetünket érdeklik, lehetőleg gyorsan értesíteni sziveskedjenek. Egyúttal kérjük, hogy a vidéken meginduló, a recepczióra irányuló mozgalomról kimerítő tudósítást sziveskedjenek lapunknak küldeni.

A pesti izr. hitközség vallásoktatásának tanterve és kritikái.

II.

Az abonyi »tisztult« zsidó morál nemcsak állit, hanem bizonyít is. Ime az erős oszlop, mely a fejünkre olvasott kárhoztatást támogatja: »Az utolsó pár óra, melyben a tóratanítás a vallásoktatás keretében még menedéket talált, elvétetik tőle és helyét a szentírás két másik csoportjából: a prófétákból és hagiografákból vett egyes mondatok foglalják el.« Tehát halljátok fia Jákobnak a rémséges veszedelmet, mely reátok következik! a népiskola 2. és 3. osztályában tehát két évre számítva a tanterv 5 (kiürve öt) többnyire csak pár szóból álló mondatkát vesz a zsoltárokból s ezeken kívül még kettőt a prófétákból s egyet a példabeszédek közül, mindezeket pedig olyan esetekben, midőn Mózes könyveiben nem találkozik valamely elbeszélésnek vallásos tanulságát alkalmasan kifejező rövid mondat. Ezért hirdeti neked, alvó Izrael, az abonyi sófár harsány hangja, hogy »meg nem elégedhetünk azzal, hogy gyermekeinkkel Izrael fiainak, vagyis azok néhány kiválasztottjainak (a prófétáknak) vallásos eszméit megismertessük.« Ezért a bűnünkért kerültünk a tóraellenes eretnekek padára az Úr abonyi szölleje jámbor pásztorának színe előtt!

Pedig ugyanezen fennt nevezett pásztori férfiu, amint a tantervünkben felburjándozott »mérget és ürmöt termő gyökereket« »buzgó lelkesedéssel irtogatta, ráakadt arra a furcsa növényre is, melynek »héber iskola« a neve. S homloka redőiben egy problematikus kérdés fejeződik ki: »ugyan mi legyen ez?« S olvasá: »A héber iskola feladata az elemi iskola felsőbb osztályai számára azok korához és felfogási képességükhöz mért alaposabb héber ismeretek nyújtása, mintsem ez a népiskolai vallásoktatás keretében lehetséges. Tantárgyai: (2) Szem elv nyek Mózes öt könyvéből. »Sejteni lehet, hogy ugyanazon gondosság, mellyel kifürkészni sikerült, hogy az én személyes hozzájárulásom a tanterv munkájához csak annak »közönséges összeragasztása volt«, fölfedezte azt is, hogy ugyanezen héber iskolának nevezett növény ápolására nagy gondot fordítanak hazánk Bibeleiben, hogy jelenleg már három áll fönn s hogy folytonos szaporítása (lehetőleg minden nagyobb iskola mellé) programmul van elismerve. S lőn meghökkenés egy pillanatra. Hátha mégsem célja ennek a tantervnek a »tóratanítás kiköszöbülése?« De az abonyi »tisztult« zsidó morál-geniusz im segítségére jön a kétség nehéz pillanatában s ekkép omlík a bölcs ítélet a mézszavu ajkáról: »De ugy veszem észre, a szerzők maguk sincsenek valami nagyon meglepődve ezen eljárás (a tóraellenesség) helyességével,

mert a külön fönnálló héber iskola főtárgyául még is a tórafordítást veszik.« Persze, hogy nem vagyunk meggyőződve annak a badarságnak a helyességéről, melyet a bíráló ur eszelt ki s kolonczként a nyakunkba vet.

De mit kutassunk a sorok között!? Nem rejtőzhetik el a hegyen épült város! Az abonyi »tisztult« zsidó morál megnyilatkozik minden lepel nélkül is, tisztán az ő ragyogásában. A tanterv a vallásoktatás alapelve kiséretében azt hangoztatja, hogy »mi benső vallásos meggyőződést akarunk; a tőlünk hirdetett vallásos igazság nem állhat ellentétben egyéb pozitív tudatunkkal s a tudományos igazsággal.« Erre azt jegyzi meg tudós kritikuskunk, (a doctor philosophiae), hogy csak »frázis«, »helytelen kifejezés«, »nagyon rosszul hangzik«, sőt egy külön helyen visszatérve reá, ekkép elméskedik fölötté: »hol van a harmonia e tétel s a teremtés történetének tárgyalása között?« E megjegyzésekből az abonyi »tisztult« zsidó köztudatnak két alaptanítása lép elénk a maga fényében. Az egyik, hogy nemcsak állítani, hanem tanítani is szabad azt, ami meggyőződésünkkel, pozitív tudatunkkal s a tudományos igazsággal ellentétben áll, közönséges szólásban beszélve, szabad hazudni, csalni, rászédni félrevezetni.*) A másik tanítás azon bevallott tényből következik, hogy az abonyi rabbi ur nem érzi harmoniában állónak a maga meggyőződésével és tudatával azt, a mit a biblia teremtéstörténetében tanít. Boldog az a nép, mely ezen új sófár harsogását hallja és méltányolni tudja! A »tisztult« szózat hirdetőjének arca fényességében járnak ök; az ő nevében örvendeznek és ujjongnak egész napon át; mert ő erősségüknek di-csősége, az ő igazságosságában emelkednek szárvaik!

Mi pedig szerencsétlen halandók, kik csak irás útján szerezhettünk némi fogalmat az új morál nemességéről, kiknek nincs alkalmunk, hogy gyönyörködve szemlélhessék szemcink annak a gyakorlati életben nyilvánuló mindennapos áldásait — mi elégedjünk meg erre vonatkozólag a következő egy példával, melyet e morál apostola bírálatában elénk tár.

Ugy tanultuk eddigelé bölcseink nyomán: »L egyen a tetársad tisztessége előtted becsesebb, mint a magadé! (Pirké-Ábhóth) Hogy miképp módosul ez a tanítás a »tisztult« morál alapján, mutatja a következő történet. Vallásoktatási tantervünk munkarásai között van egy olyan is, kit az abonyi rabbi a »barátom« czimzésre méltat, t. i. Schreiner Márton dr. ur. A kiváló tisztelet, mely e férfihoz korábbi évek óta vonz, valamint azon tudomásom, hogy Magyarországi modern rabbijai közül leginkább ő az, ki

*) Jellemző a rabbi urnak morál-fogalmaira a mi »rosszulhangzó« tételünkre irt helyreigazítása. A vallásoktatás ezekre (t. i. a meggyőződésre, pozitív tudatra s a tudományos igazságra) csak különös tekintettel legyen! (sic!)

rendszeresen foglalkozik zsidó vallásbölcseleti tanulmányokkal, indított engem arra, hogy a középiskola 8. osztálya számára szükséges rendszeres zsidó »vallás- és erkölcsstan« tantervének megírására őt kérjem föl. — Schreiner dr. ur készséggel felelt meg e kérésemnek, megküldvén készülöben levő »Grundzüge der jüdischen Religionsphilosophie« című nagy művének vázlatát s kijelentvén, hogy mivel önálló erkölcsstani rendszere nincsen, ez utóbbi tekintetében alkalmazkodik a zsidó gondolkodásáról és érzelmeiről ismeretes, világ-hírű berlini professzor: Steinthal H. etikai rendszeréhez. Örül egyszersmind, hogy ezzel alkalma nyílik bemutatni, hogy a jelenkor legnagyobb gondolkodóinak etikai eszméi már világosan ki vannak fejezve prófétaink tanításaiban. E tény foglalkoztatta az egész tanterv bizottságot, de mivel tantervek nem szoktak forrásokat idézgetni, mi épp oly kevéssé tartottuk szükségesnek a forrást itt különösen megjelölni, mint pld. a 2. és 3. középiskolai osztálynál Graetz, vagy más író munkáját, vagy a »Hazádnak rendületlenül« idézet mellett a Vörösmarty nevet. Már most az abonyi rabbi ur ezen kapva, fogja magát és egymással szembeállítva Steinthal német művének s másrésről a Schreiner-féle tanterv-részletnek egymásnak megfelelő fejezetczimeit, nem állja oly színben föltüntetni ország-világ előtt »barátját«, mintha ez mala fide valami fondorlatos plágiumot követett volna el s meghurczolni tisztességét annak a férfinak, kit a feléje irányuló bizalom éppen csak a minap hívott meg a magyar zsidóság tanítóinak tanítói székére. Ez az abonyi »tisztult« morálnak méltó gyömolcse és gyakorlata!

Azonban elég ez undorító dolgokból! Őszintén bevallva, nem csekély restelkedéssel s inkább csak barátaim unszolásának engedve, irtam meg a jelen sorokat is. Ami szerény irodalmi működést eddigelé kifejtettem, az mind komoly irányban történt és éppenséggel nem vagyok hozzászokva a tudományos morál tekintetében divergens ellenfelekhez és harczmódorukhoz. A jelenhez hasonló vitatkozások egy hájszállal sem viszik előbbre az ügyet, melyért állítólag történnek s legfeljebb csak arra alkalmasak, hogy valamely aluszékony folyóirat pettyhüdt vérkeringését élénkítsék. Ez utóbbi feladatra nem érzek magamban semminemű ambíciót s ennek tulajdonítsák az illető urak, ha czutáni mérgeskedéseikre válaszolni nem vagyok hajlandó. Hadd duhajkodjanak a vitéz legények nélkülém.

Dr. Munkácsi Bernát.

Vallásoktatásunk.

— (III.) —

Nem alaposabb ennél Vajda azon megjegyzése, hogy »mit kezdjen a hitoktató Spinozával és Kanttal, a kiktől több gondolat maradt ránk, mint a velük egy társaságba került Antigonustól?« Ez csak olyan

kétely, a mely a tudás hiányából származik. — Spinoza nagy gunynnal nyilatkozik azokról, akik istenfélő, erkölcsös életükért rögtön a jutalmat is meg akarják kapni, holott ezek önmagukban hordják jutalmukat. Nézetem szerint Spinoza e felfogásában a zsidóság, különösen pedig a szóchóbeli Antigonus befolyása alatt áll, aki szerint »nem szabad olyanoknak lennünk, mint a minők a szolgák, akik bérért szolgálják urukat.« Kant teljesen kiküszöbölte az erkölcsstanból az endaimonizmust. Már mostan Antigonus úgy kerül Spinoza és Kant mellé a vallásos élet czéljáról szóló fejezetben, hogy valamint Spinoza és Kant által az emberiség gondolkodó része eljutott annak megismeréséhez, hogy az erkölcsi élet önmagának a czélja, úgy az Antigonus mondása által el kell jutnunk annak a megismeréséhez is, hogy a vallásos élet is önmagának a czélja. A mint hogy az etikából is kiküszöbölték a heteronomiát, úgy a mívelt zsidó vallásos köztudatból is ki kell küszöbölnünk. Látni való, hogy V. aggodalmi, hogy Kant felfogása az imáról be fog vitetni az iskolába, teljesen alaptalanok.

A nem szakemberek megnyugtatására meg kell jegyeznem, hogy az itt említett nézet középiskolai tanuló előtt érthető módon és az idegen szók mellőzésével igen jól kifejthető. Csak egy kis türelmet kérünk s óhajtjuk, hogy a midőn tantervet nyújtunk, ne alkalmazzanak reá olyan mértéket, mintha vallásoktatási vezérkönyvet akartunk volna adni. A rendszeres vallás- és erkölcsstan oktatása úgy sem lesz intenczióink szerint teljesen megvalósítható, míg megfelelő tankönyvünk nem lesz. A ki ezen óhajtásunknak meg nem felel, tudatosan igazságtalanságot követ el s szándékosan félrevezeti a közvéleményt.

V. szilárdan meg van győződve, hogy a középiskola 8. osztályának tanterve használhatatlan, mert benne szó van a panteizmusról, deizmusról, universalizmusról stb., a melyek V. ur szerint csak philosophiae doktorok előtt érthetők s mitőbb, azt istudja, hogy az e vázlat szerint kidolgozandó tankönyv is használhatatlan lesz. A laikus, aki a szorgalmasan összeszedett idegen szókat látja, azt hihetné, hogy V. aggodalmi nem alaptalanok. De a dolog tényleg úgy áll, hogy ezek mind könnyen megérthető vallástudományi fogalmak. Az isten azonos a mindenséggel — ez a phantheismus; az isten teremője, de nem egyszersmind fenntartója a világnak, — ez a deisták nézete; az isten te remője és fenntartója a világnak »aki mindennap megújítja a kezdetnek művét«, a kiktől e világnak minden változása úgy függ, mint az embertől kezének minden mozdulata, — ez a theisták hite. Az a vallás, a melyhez sok népesatlakozott univerzális, vagy világvallás, a melyet csak egy nép vall, népvallás. Ezeket nem értheti meg egy tanuló, aki néhány hónappal később az egyetemre megy? —

Valóban különös felfogás. Kétségtelennek tartom, hogy V. ur »szilárd meggyőződése« ezek után elfogulatlan embernek nem fog imponálni.

V. cikkében új felfedezésre is akadtunk. Ő abban a nézetben van, hogy a »bűnbánó ima a legfontosabb volt mindig a zsidóságban, s ugyyszólván egész liturgiánknak jellegét adja meg.« Felhívom a theologusok figyelmét az abonyi rabbi ur ezen felfedezésére. — A valóság az, hogy imádságaink központját a Semá képezi. Melléje állították később a Tefillát, a melynek csak két benedekciója szól a megtérésről és bűnbánatról. Már mostan V. szerint ez a két benedekció adja meg »ugyszólván az egész zsidó liturgiának jellegét!« — Bámulatraméltó alaposság! V. állítása mellett nem bizonyít semmit sem azon körülmény, hogy némely ünnepi imákban a bűnbánat nagyobb mértékben jut kifejezésre, mert ez esetekben a megtérés az illető ünnep gondolatkörével speciális összefüggésben van. — A tantervben különben a bűnbánó imákat külön azért nem említetem, mert a vallásbölcsesek szerint a könyörgő imáknak csak egy nemét képezik.

A »dualizmust« azért nem említettem a rendszeres vallástan tantervében, mert a legjobb vallástörténészek szerint nem képez külön vallásformát. Erőből van ugyanis a tantervben szó, nem pedig — a mint V. ur hiszi — a »vallások fölszámolásáról.«

Nagyon fájdalmasan érinti Vajdát az a nyilatkozat, hogy a »vallásoktatás ferde módszerével beoltott lelki diszharmonia az igaz vallásos érzés megölője«, a melyet úgy fordít el, hogy »a vallásoktatók a vallástalanság terjesztői.« — Hát én az említett nyilatkozatot nem tartom olyan szörnyű állításnak, a mint dr. V. ur. Mert ha általában az oktatásnak módszerét lehet vádolni, ha nem bír megfelelő eredménnyel, ha pl. a középiskolát elhagyó tanulók nagy részénél a tudományszeretetnek árnyéka sem mutatkozik, ha ifjaink csupán kenyerükért óhajtanak tanulni: nem látjuk be, hogy miért ne lehetne a vallásoktatás ferde módszerét a vallásos érzés megölőjének tekinteni. De még ha az az értelme volna az említett állításnak, a melyet V. neki imputál, akkor sem lenne alaptalan s V. ur felháborodásával csak a vallásoktatók kegyét óhajlja megnyerni. Bizonyosságul szólitom fel mindazokat, akik az utolsó évtizedekben végezték középiskolai tanulmányaikat, hogy a tanulók legnagyobb része nem tanulta-e lenézni a vallásoktatást, mert a hitoktatók — tisztelet a kivételeknek — egyáltalában nem voltak abban a helyzetben, hogy nagy feladatuknak megfeleleltek volna. Hogy csak egy fogalmi hibát említsek, a tanjegyek osztásában olyan módot követtek, a mely nem volt alkalmas arra, hogy a tárgyban, s mindannak tekintélye, a mi vele összefügg, emelkedjék. Ezeket a tényeket, amelyeknek ezer szemtanuja van, nem fogja nekünk tettettet pathetikus

felkiáltásaival senki sem elpalástolni. Nem igaz hiva az a zsidóságnak, aki ami nyomoruságunk forrásaira mutatni nem enged.

Az abonyi rabbi ur rendkívüli optimis a, a ki nagyon meg van elégedve a világ folyásával. Szerinte a zsidóság nagyon erős, öntudatos, önérzetes stb. Nem tudja-e a rabbi ur, hogy a hamis prófétáknak öröktől fogva az volt az ismertető jelük, hogy azt mondták: »Békesség, békesség, pedig nem volt békesség?«

Ezzel az optimizmussal szemben elenyészőleg csekély az, mely szerint egy tanterv egyszerre megváltoztatja korunk szellemét s amelyet V. ur nekünk imputál. Ilyen véleményt nem tápláltak a tanterv szerzői, hanem fontos kezdeményezésnek tekintették azt, a melyet nem fog senki sem kicsinyleni azok között, akik tisztában vannak a nevelő-tanítás hatalmával.

Azt hisszük elég behatóan foglalkoztunk dr. Vajda kritikájával. Objektív megjegyzéseket köszönettel fogadtunk volna, de dr. Vajda ur kritikája, készülétségen alapuló gáncsolása, baráti jóindulata nem tartotta vissza attól, hogy olyan ponton támadjon meg, a melyen megokolatlanul erkölcsös embernek támadnia nem szabad. Eljárása csak reá és a lapra, amely támadását közölte, fog árnyékot vetni.

Mintán végül dr. Vajda nem rösteli ugynevezett bírálatát azzal fejezni be, hogy szükségesnek tartotta a hitközségek vezetőinek figyelmét a vallásoktatás komolysága érdekében némely pontokra terelni, ami csak annyit jelenthet, hogy a tanterv a vallásoktatás komolyságát nem tartotta mindig szem előtt, amennyiben ez a megjegyzés reám is vonatkozik, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy sem V. ur, sem a hozzá hasonlók nincsenek abban a helyzetben, hogy munkásságom bármely pontján annak komolysága érdekében tőlük teckét fogadhainék el.

Dr. Schreiner Márton.

FELFEDEZETT SZÍV.

Beszély a prágai ghetóából.

(3)

Irta: AUERBACH BERNÁT.

Jeremiás apó nagyot sóhajtott és imigyen szel-
lőztette keservét:

— Nem is tudod leányom, minő gond nehezedik még a felkemre. A mi kis háztészecskénkről van szó. Bizony isten, még lörvénybe kerülök miatta. Hiszen ismered ezt a mi »sochen«-nünket (szomszéd) a Kern Judát, ki világeletemben sem tesz egyebet, csak egyre »mispet«-ol (perlekedik). Most az a bogara támadt, hogy kitartaroztatja a háztelőt. Ez a bolondság kerek háromszáz forintba kerülne, s Juda szomszéd azt akarná, hogy a felét én viseljem. Hát mi közöm ne-
kem az ő bogarához! -- De lásd, nálam nem futja a

pénz fiskálisra, s nincs aki az én igazamat megvédelmezze s az a kujon szomszéd kész lesz elekválni ezt a darab kunyhónkat, melyet neked »nedán«-ul (hozomány) szántam. A szent sábeszomat is májd hogy tönkre teszi ez a nágy keserűség! — És Jeremiás apó kedvtelenül dőlt a zsöllye hátának, Betti pedig odavetette apjára könyben uszó tekintetét.

Aztán egy gondolat villant meg a leány agyában: hátha összebékílné most apját az ő »választott«-jával! Halovány pirosság huzódott föl az arczára, mikor szólani akart:

— Apus, mit szólnál hozzá, ha ebben a nagy szorultságban szereznek én neked segítséget, valami jó tanácsadót. — Egyik legjobb barátnőmnnek van egy unokabátyja, aki jogász; derék, jóra való ember, úgy hívják, hogy Riszler. De már erre csupa bibort öltött a leány arcza. — Ugy hiszem . . .

— Mit hiszel? — vágott közbe az öreg. — Riszler könnyelmű ember, csak a »leczkeadás«-ból tengődik, és azonfelül »rebeller«. Nem jut eszedbe, minő maskara volt, mikor »legionárius«-nak öltözve végig csörtetett az utcán?

— Akkor minden diák olyan volt — mentegette Betti — ma már szorgalmas, nekikomolyodott ember. — Ha gondolod, hát szólhatok az unokahugának, — az el fogja küldeni; — krajezárodba sem kerül.

— Tud is az aféle diákember a törvényhez, — zsörtölődött az öreg. — Hanem hát a kérdezés nem fog ártani; — úgy fordul, megpróbálhatjuk. — Szólj a barátnődnek, hadd küldje el vasárnap délben.

Betti megint csak nekipirult. Szíve alig fért meg a helyén úgy elfogta a dobogás arra a gondolatra, hogy Riszler, ámbár csak hivatalos ügyben, látogatóba jön hozzájuk. Aztán mesterkélte elfogulatlansággal nyult az imakönyv után, hogy »bencsol«-jon (imádkozék) amíhez az öreg is dűnnyögött, meg zűmmögött . . .

— Mikor a végére jártak és Betti betette az imakönyvet, az apa újra rákezdte kedveskedő hangon:

— Gyerek, gyerek, ne légy bolondot. A kapitányunk maga érdeklődik sorsod iránt, és nem járja az, hogy ellenére tegyünk.

— Mától szombatig nagy az idő, — szólt megengesztelődött hangon a leány — Addig én is tudakolózhatom. — Ha akarod, apus, tovább olvasom a »Három testőr«-t.

Jeremiás helybenhagyólag biczentett és a leány a regény hőseiért szemmel láthatólag lelkesedve feszőval olvasott. Az öreg azonban nem igen osztozhatott elragadtatásában, avagy talán el volt csigázva. Elég az hozzá, hogy lelke csakhamar ott kalandozott az álmok országában és az az arcán fénylő öröm azt sugározta szerteszét, hogy immár a kapitány urnak háztűznéző embereit fogadja.

De Betti olvasott tovább és követte a regény hőseinek fényes utját mindaddig, míg a lámpa olajának fogytán elérkezett a sötétség birodalma.

II.

Mielőtt a zsidó társadalmi egyenjoguságának első sugara behatoltak volna sorsa éjjelébe, mikor a zsidónak szellemi törekvései és működésének processusa még ki nem fejlődhetett: abban a szűk ghetto-ban, ahova megvonulnia kellett és ahonnan a minden oldalról feléje meredő, reá szakadással fenyegető korlátok miatt ki nem léphetett, igen sajátságos természetű és szellemű alakok meg olyan karakterek akadtak, melyekben a tehetség isteni szikrája erejét, hatalmát ki nem fejthette. És a »ma« meg az akkor között olyan nagy a különbség, hogy szinte csodálkozva kérjük: vajjon csakugyan léteztek-e az ilyen alakok, az ilyen gondolkodású emberek?

Köves talajon, kevés napvilág mellett, ha ki nem pusztul, törpén marad a növény, és minden természeti adománya mellett törpén marad az ember, aki gondos nevelés és az emberi jogok háborítatlan élvezése folytán különben a társadalom büszkeségévé válhatott volna.

Ebből a genreből való volt Tachau Anselm, akit népiesen csak úgy emlegettek, hogy »Tache Ancsel« a prágai zsidóknak régi tréfamestere, alkalmi poétája, ünnepi asztalok megterítője és komédiása. Kedvező viszonyok között Tachau kitűnő színészszé és komikussá vált volna. Az ábrázoló tehetsége kitűnő volt, előadása teli valódi értelemmel. De szülei nyomasztó szegénységéből kifolyó hiányos nevelése miatt az ő finom jellemző képessége csak aféle tréfálkozó bolonddá tette őt, minőre az akkori zsidó társaság nagyon, de nagyon rászorult.

Éz a zsidó társaság is fel akart hébe-korba vidulni és a mindennapos élet szomorú hajszái után jól esett neki, ha szíve szerint kikaczaghatta magát. Nem is akadt »szimche«, sem vigabb családi ünnepség, »purim«, vagy »chanuka«, hogy Ancsel elő ne huzakodott volna az ő pompás humorának gyöngyével, kitűnően beütő megtréfálásával. Voltak neki ötletei, csipkelődött versben és prózában s a hallgatósze szemé könyben uszott a gyönyörűségől.

(Folytatás köv.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése január hó 1-én lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczikörut 23. sz.